

GE C R O O N D E V E R H A N D E L I N G E

DOOR DE
KEYZERLYKE EN KONINGLYKE
A C A D E M I E

V A N

W E T E N S C H A P P E N E N L E T T E R - K U N D E

V A N B R U S S E L

T E N J A E R E 1780 T O T

A N T W O O R D O P D E V R A E G :

Aen te wyzen de soorten van Visschen die het gemeyn voorwerp zyn van de vangst, zoo op de Kusten als in de Rivieren van Vlaenderen, de misbruyken, die in die Visscheryen in swang zyn, te kennen te geéven, met de middelen om de zelve te verbeéteren.

Non hæc piscator vobis sunt otia læta

Litoribus, non blanda quies, non vita beata est.

Giannetasi piscatoria eclog. 7.

DOOR D'HEER G. F. VERHOEVEN.

T O T M E C H E L E N

Gedrukt by P. J. HANICQ, Boek-verkooper.

ROYAUME DE BELGIQUE

ROYAUME DES PAYS-BAS

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

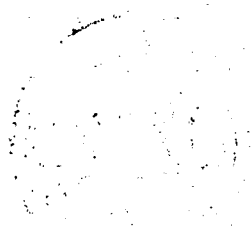
Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

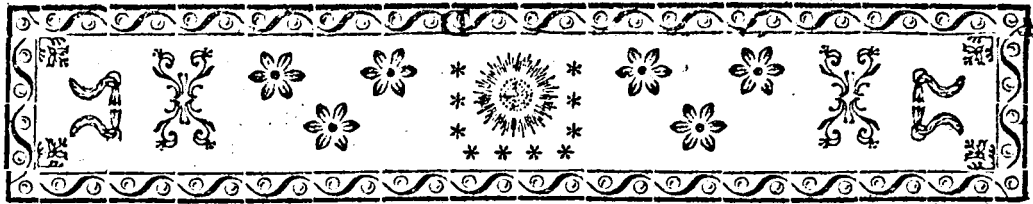
Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

Le Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche Scientifique

I N L E Y D I N G.

De Vlaemsche Zee-kusten zyn van de oudste tyden zeer vischryk geweest: van Biervliet af tot Calais en voorder, oeffenden zich de inwoonders in alle soorten van Visch-vangst; het vernuft was by de neerstigheyd, want Wilhem Beukelins, geboortig van de eerste plaets, had reeds voor aen in de veerthienste Eeuw het geheym gevonden van den Haring in tonnen te zouten, en vervolgens des zelfs koophandel, veel verder en profytiger door gansch European uyt te breyden 1).

Het gaet met de Visschery gelyk met alle andere zaeken aen beurtwisselingen onderworpen; want in de voorige beroepe Eeuwe was de Haringvangst, by de Kusten van Sweden en Denemarken, zoo gemeyn, als heden by die van Engeland 2); alsdan hadden de Vlaemsche Visschers een grooter deel in die Visschery als nu, niet tegenstaende dat de Hollanders, de Zeeuwen, de Geldersche en de Vriesen met merkelyke voordeelen van de Koningen van Denemarken en Sweden begunstigt waren; maer evenwel, deze niet tegenstaende, ziet men de Vlaemsche Visschery toeneemen, en Oostende, eerst door Visschers bewoont, tot eene Zee-stad opreyzen; na dat de inwoonders deze met een pael-werk omheymt hadden ten jaere 1372 3).

Houke, Muiden, Monikendam, Lombaert-zyde en Mardik, als nu geraemten van steden, waren op de voormelde Eeuwe door den koophandel der Zee-vangst vermaert 4). De hedendaegsche bevolking van de Vlaemsche Kusten, van Sluys tot Duynkerken, is eene schaduwe by de volkrykheyd van die tyden; den vreeselyken water-vloed van het jaer 1377 heeft de stad Biervliet met zeventhien heerlyke dorpen onder de zee-golven begrae-

1) Marchant Flandr. pag. 50.

2) Arnold. Lubecens. apud Conring de urb. Germ. paragr. 87. & apud Robertson hist. de Charles V. tom. 1. p. 319.

3) Delices des Pays-bas tom. 3. p. 15. dernière édition.

4) Marchant Flandr. p. 77.

4 I N L E Y D I N G.

ven 5). Voorder hebben de inlandſche oorlogen in de ſefthienſte Eeuw de Vlaemſche Kuſten zoodaenig ontvolkt, dat buyten Nieupoort, Ooftende en Blankenberg, byna van geen Viſch-vangſt geweeten word, daer te voren de Viſſchers van de aengehaelde ſteden en van zoo veele dorpen zich talryk door verrykten.

De Ordonnantie van Koning Philip van het jaer 1563, overtuigt ons heden nog, hoe voorſpoedig het in die tyden met de Viſch-vangſt op de Vlaemſche Zee-kuſten, en verdere voor die inwoonders heeft toegegaen. Talryk waren alſdan de Haring-buysen en alle andere Viſſchers vaer-tuygen die op het beroepen tyd-ſtip, by Gebod des Konings gehouden waren tegens de Zee-roovers zich, en hunne ſchepen te wapenen 6).

Hier uyt volgt dat de Vlaemingen zich van ouds in de Viſſchery met veel voordeel geoeffent hebben, niet tegenſtaende dat de Viſch-vangſt aen veele ſlinkſche gevallen onderworpen is; want gelyk den Haring, zoo neemen dikwils veele ſoorten van Viſſchen een anderen loop; ſtormen, tempeeſten, en overſtoomingen in het Noorden en elders, veroorzaeken dikwils, dat de gemeynſte ſoort van Viſſchen, die by de Vlaemſche Kuſten gevangen worden, eensklaps verhuysen en andere ongemeyndere in de plaets komen.

Montanus verhaelt dat op het ſtrand van Blankenberg in het jaer 1189 een uytneemenden Walviſch gevangen wierd 7).

Ten jaere 1334, vongen de Viſſchers van Ooftende een ongemeyn Zee-monſter lang-veertig voeten, hebbende de gedaente van een arends-bek en een knyf als een degen 8).

In winter-maend van het jaer 1404 wierden met eene onſtuymige en holle zee, acht Walviſſchen, waer van het meeſte deel meer dan zeventig voeten lang, aen ſtrand gedreven, en in het gezigt van Ooftende levende gevangen 9).

In het jaer ſes-en-twintig van de zelve Eeuw, wierd by de zelve Kuſt een wonder Zee-monſter gevangen, dat voor een Zee-verken uyt het geſlagt van de Dolphynen gehouden wierd.

5) Meyer ad ann. citat.

6) Plakkaerten van Vlaenderen 2de deel 2de boek rubrica 1. bladſ. 315. 24 & ſeq.

7) Addit ad hiſt. Guicciard. pag. 150. edit. Amſt. 1646. fol.

8) Delices des Pays-bas pag. 15. tom. 3. derniere édition.

9) Guicciardini deſcritt. di tutti i paefi baſſi fogl. 331. edit. di Plantino 1588. foglio.

I N L E Y D I N G. 5

Diergelyke zeldsaemheden, bezonderlyk van eene *Walvisch-vangst*, van zoo veele te gelyk, by de wallen van Oostende, zyn blyken van de uytwerksels der stormen in het Noorden, en egte bescheeden dat die *Zee-monsters* alsdan in die oorden veel talryker waren als heden, vermids de *Walvisch-vangst* by Groenland nog niet in gang was, daer elk van die vreeffelyke schepsels, door de menigte van uytreeders, syn vyand heden te gemoet ziet.

Zulke gevallen als ongewoon en wonder, zyn ook buyten het gevraegde, maer hier uyt volgt, dat de *Vlaemsche Visschers*, reeds op die vroege tyden, de kennis, wetenschap, handeling en tuyg hadden om zich van deze monsters meester te maeken.

Voorders uyt de geschiedenissen te bevestigen, dat alle volkeren die omtrent de *Zee-kusten* wonen, zich met de *Visch-vangst* geneert hebben, waer zoo veel als aen de waerheyd twyffelen; jaegen en visschen zyn de eerste noodwendige oeffeningen geweest, zelfs van de onmenschelykste barbaeren; maer niet tegenstaende dat deze voor de eerste, ende gemeynste aenzien worden, egter is het verstand en de wetenschap dier, onder de beschaefde volkeren van *Europen* te ontdekken; zoo nogtans dat de wilde van *America* en andere ons zelfs stoffe verschafft hebben, om hun voorbeeld in sommige deelen van de *Visschery* na te volgen, en onze misbruyken naer deze te verbeteren.

Zoo is de wetenschap en de kennisse onzer *Vaderlandsche Historie*, zeer noodzaekelyk en nuttelyk, om het misverstand in veele van onze heden-daegsche oeffeningen, zelfs volgens het oud en verwaerloost gebruyk, weg te neemen.

Dit bevestigen de *Ordonnantien* en de *Plakkaerten*, zoo van onze, als van de nabuerige Vorsten op het stuk van de *Visschery* uytgegeeven; en die van over meer dan twee volle eeuwen, tot bewys zullen strekken, dat door het vernieuwen en het uytvoeren van sommige dixer, een groot gedeelte der misbruyken in de *Visschery* zouden gedempt worden.

Deze maeken deel van de borgerlyke geschiedenissen, en verlichten de natuer-kundige *Historie* van onze *Landschappen*, gelyk de denk-beelden over het voorhandige, de na-neeven beter zullen onderrigten, als wy tot heden dien aengaende door onze voor-ouderen onderrigt geweest hebben.

Ik zeg onze voor-ouderen, aengezien wy het wynig op dit stuk tot ons gekomen, aen een vreemden Florentiner, aen den nauwkeurigen Guicciardin verpligt zyn; die evenwel als inwoonder en oog-getuygen van de Haringvangst, van de verscheyde Vischen des Oceaens, en der Nederlandsche rivieren, over meer dan twee eeuwen geschreven heeft 10).

Doch kan die korte Verhandeling, op het stuk van de Visschery, maer voor eene rauwe schets doorgaen; zoo nochtans dat men met een zeker volgenoegen, die zelve soort van Visschen, die korts over het midden der zeshienste eeuw, op de Vlaemsche Kusten gevangen wierden, nog heden-daegs op de visch-merkt van Blankenberg kan herkennen.

Zoo geeft die zelve beschryving een prikkelige spoor-flag om onze voor-ouders in het uyt-reeden van Haring-buysen, bommen en booten na te volgen; want het is eene volstreckte dwaeling van aen de inwoonders der vereenigde gewesten in het bezonder, voor de burgerlyke oorlogen der zeshienste eeuw, meerdere Haring-buysen, Visch-schepen, en booten toe te schryven als aen de Vlaemingen; gemerkt op verre na de Zeesche Eyllanden alsdan niet bevolkt waren gelyk de Vlaemsche Zee-kusten; welkers inwoonders, onder vorwendzel van vryheyd van gewisse, maer veel om de straffe van muysters en beeld-stormers te ontgaen, met ontallyke Westphalers, Duytsche, Fransche en Luyksche bannelingen en vlugtelingen, zich in Holland, Zeeland en Vriesland neder-gezet hebben, daer zy te voren, ontzaglyk onder den naem van water-geusen, namaels zoo magtig geworden zyn door de Visschery, en die verwonderbaere schip-vaert op alle de kusten des Weirelds.

Smallegange haelt den roem van zyn Zeeuwsche vaderland op, uyt de flouwe beginzelen van de Visschery 11): „ Alle de steden en plaetsen van „ ons land, zegt hy, hebben in't begin uyt de Visscheryen haer welvae- „ ren, voordeel, en grootheyd gehaelt, ja zelfs meest alle de magtigste „ steden van Holland zyn eerst van Visschers gestigt en groot gemaakt. „ Hier van lezen wy zelfs by den Jesuiet Strada, op het begin van zyne „ beschryving der Nederlandsche Oorlogen; dat een yder die zyne Historie „ zal lezen, ten hoogsten verwondert en bedwelmt zal moeten staen, niet

10.) Foglio 19.

11.) Kronyke van Zeeland bladf. 174.

„ konnende begrypen , hoe dat uyt een deel *Viffchers* gehuchten , een nieuw „ gemeen-best heeft het hoofd konnen opsteken , dat dagelykx in de wa- „ penen magtiger wordende , nu te lande haer meester , en ter zee haers „ gelyk niet en kent.”

Als Guicciardin dan onder de Vrieffche , Zeeuwfche , Hollandsche en Vlaemfche uyt-reéders van zynen tyd , ten minften zeven-honderd Haring-buysen of vaertuygen , die men ook bommen en booten noemt , telt ; zoo kan men het geregtig vierde deel aen de laefte niet onttrekken , ook volgt mede , dat ider vaertuyg op elk jaer-getyde dry-mael zeventig lasten Haring binnen brogt , ider last gerekent op twelf tonnen , houdende idere 800 , 900 , zelfs tot 1000 Haringen 12).

*De Vlaemingen hadden alfdan ten minften honderd-vyf-en-zeventig vaertuygen op de Haring-vangft ; en uyt de Ordonnantien van de jaeren 1512 , 1531 , en 1535 , 13) is genoegzaem af te meéten , hoe voordeelich het alfdan met de Haring-vangft voor de *Viffchers* van Vlaenderen gefchaepen stond , zynde deze eene volkome bevestiging van het geéne volgens Guicciardin , dien aengaende , reeds aengehaelt is.*

*Zoo ziet men nog uyt de inleyding van het Plakkaert van 1624 14) dat veele ingezetenen van het Graefffchap van Vlaenderen , zich alfdan met de *Viffchery* onderhielden en geneérden , die heden binnen de dry plaetsen van Oostende , Nicupoort en Blankenberg bepaelt zyn ; meer te verwonderen als te gelooven voor alle die deze Zee-streéken zelfs bezogt hebben.*

*Al is het zaeken dan dat den Haring in de Vraege niet fchynt begreépen te zyn , als een visch die zich op de Vlaemfche Kusten niet onthoud , egter is des zelfs vangft , voor de Vlaemfche *Viffchers* zoo aenmerkelyk , dat ik met dezen deze *Verhandelingen* beginne.*

12) Foglio 31.

13) Plakkaerten van Vlaenderen iste deel 2de boek rubr. 1. blad. 345. & seq.

14) Ibid. 2de deel 2de boek rubr. 1. blad. 364.

GE C R O O N D E V E R H A N D E L I N G E

DOOR DE KEYZERLYKE EN KONINGLYKE
ACADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
EN LETTER-KUNDE VAN BRUSSEL

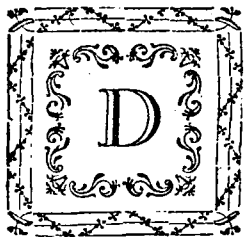
TEN JAERE 1780.

I. D E E L

I.

V A N D E N H A R I N G.

EN Haring is een visch meest een voet lank, hebbende de gestalte van de Schardein, die slegts kleyne Haringen schynen, en die gerookt, Sprot genoemd worden, hebbende veel gelyk in smaek, en in aenzien, versch zynde, met de Ansviovis; zoo dat, volgens sommige de Ansviovis Schardein, en deze laeste Haring zoude worden, dat nogtans van veele tegen gesproken word.

Den Haring sterft zoo haest hy buyten het water is, en eenige willen dat hy enkel van zuyver water leeft, en andere, als d'Heer *de Bomare*, vind zyn voedsel in kleyne vischkens en wormen, diergelyke

GECROONDE VERHANDELINGE TEN JAERE 1780. 9

gelyke men veele, zomertyds, in de *Manche* vind. Hy is onge-
looflyk veel in den *Oceaan*, en zy fwemmen met zoo groote menigte
onder malkanderen, dat men wegens haere veelheyd, die niet wel
bequaemelyk kan vangen 1).

Den Haring, zegt *Guicciardin*, word myns weétens nog in de
Middelandsche Zee, nog in de Spaensche, nog in geen ander
water als in den Noordfchen *Oceaan* gevangen 2).

Volgens het reeds aengehaelde, bevestigt *Smallegange* dat ten
tyde onzer voor-ouderen de Haringen meest hunnen loop hadden
omtrent Noorwegen... 3) in't heylige Land, eén eyland van de
Oceaensche Zee, na Denemarken strekkende, niet wyd van de rivier
de *Eider*, hebben voorheen wel twee-duyzend menschen haer al-
leen met Haring kunnen onderhouden. By deéze tyden houd het
den Haring veel onder Engeland.

Omtrent des zomers by zonnen-stilstand, schiet hy uyt zee na
den Schotfen oever; van daer na Engeland, en in't midden van
Ooft-maend worden die visschen van *Scarboroug* tot de *Teems* toe
gevangen.

Daer na schieten zy met meerder magt in de Brittannische
Zee, en laeten zich van Kerfsmis aen door de Visschers vangen.
Van daer, Yerland aen wederzyden door-fwemmende, begeéven
zy zich in de Noord-zee, en alzo geheel Brittannien omgefwo-
men hebbende, blyven zy daer verborgen tot in Weymaend toe,
en na dat zy haere vrugt daer geteelt hebben, keeren zy weder.
Zy maeken een licht in het water, en fwemmen met den buyk
opwaerts; ja zy geéven met haere schobben, voornaementlyk met
die omtrent de ooggen zyn, zoodanigen glans, dat de zee schynt
te schitteren.

In de groote Duytsche Zee, omtrent Brittannien, Yerland,
Schotland, Noorwegen en Denemarken worden zy zeer veel ge-

1) Smallegange bladf. 187. en 189.

2) foglio 29.

3) ibid.

10 GECROONDE VERHANDELINGE

vangen; ja de Visschers krygen dikwils hunne netten daer van zoo vol, dat zy die nauwelykx ophaelen konnen 4).

Het is tastelyk dat de Haringen het put van de Noordsche koude, naer deze warmere Zee-streéken ontvlugten; want men heeft by ondervindinge dat de koude in het Noorden vroeger zynde, de Haringen ook zoo veel vroeger aenkoomen 5). Zoo is het met de visschen, gelyk met de vreemde vogelen die zich alleenlyk op zeker jaer-getyde in verscheyde gewesten verthoonen 6).

Over de groote menigte, en de gemakkelyke vangst van den Haring, zyn de aengehaelde Schryvers, benevens de kundigste in deze visschery, eens 7); zy bevestigen, gelyk *Guicciardin* schryft 8), dat zy voor-swemmers, of koningén schynen te hebben gelyk de biën; dat de eerste, die omtrent den feest-dag van den H. Johannes Baptista gevangen worden, dorder en magerder zyn als die in hooy-, ooft-, en gerst-maend; dat de meeste, vetste, en beste, in wyn-maend gevangen worden by de Kusten van Schotland.

Want voor die van Ysland, daer d'Heer *de Bomare* van schryft, is hier geen verhandeling over. Den verschen Haring, benevens meer andere visch word in Zeeland van kooplieden gekogt, die men Ventjagers noemt; deze zyn wel honderd in getal, van welke omtrent zeventig binnen Zirikzee wonen; andere koómen van Maesland-fluis, Geertruyden-berg, Bergen op Zoom, Ter Goes, en des zelfs Land-havens; zoo dat deze visschery, onder die van versch en gezouten visch, jaerelykx tusschen de vier en vyf tonnen gouds kan opbrengen 9).

Al dat in Zeeland op dit punt voorspoedig voorts gaet, kan met het zelve voordeel in Vlaenderen gebragt worden, dit zal stoffe geéven tot de volgende Verhandelinge.

4) Ibid. bladf. 190.

5) Dictionn. de Chasse & de Pesche mot Hareng. édit. de Paris 1769. 8°. analyse de Mf. de Bomare.

6) Guicciardini fogl. 29 & seq.

7) Dict. de Pesche ibid.

8) ibid.

9) Smallegange ibid. bladf. 190.

I I.

Onderzoek over de misbruyken in de Haring-vangst van de Vlaemsche Visschers, met de middelen om de zelve te verbeéteren.

Van de Kabbeljauw-vangst, van eene algemeyne en onbepaelde Visschery enz.

VOLGENS het reeds aengehaelde uyt *Reygersbergen, Guicciardin,* en *Smallegange*, oog-getuygen in de twee voorleéde Eeuwen, is het voordeel van de Harings-vangst genoegzaam gebleéken. Wy hebben gezien dat *Guicciardin* over de zeven honderd, zoo buyfen als booten telde, die ten zynen tyde door de Nederlanders op de Haring-vangst uytgereed wierden.

Ik heb voorder bethoont het merkelyk deel dat de Vlaemingen alsdan in die visschery hadden, daer zy nu slegts eenige booten en zeer wynige sloepen naer de Kusten van Hitland, ook Schetland genoemt, naer de kant van Fayrhill, in zee brengen.

In tegendeel is de visschery van de Hollanders zoodanig vermeerdert, dat deze jaerelyks tuffchen de twelf en vyfthien honderd buyfen naer Hitland op de Haring-vangst uytreden; zoo verhaelt den aengehaelden Schryver (*Bomare*); ik heb uyt visschers van Vlaerdingen, uyt Zeeuwen en andere, maer meerder uyt de ondervindinge ter plaetse, in Holland en Zeeland, dat men ten hoogsten het voormeld getal op de helligt mag neémen.

Wonderbaer verschil nogtans by de flouwe uytredinge der Vlaemingen, niet tegenstaende dat onze Nederlanders, door het wys beleyd van de Land-bestierders, merkelyk door vrydommen en gunsten, tot die visschery aangewakkert worden.

Boven dien is het aen hun, gelyk aen al de weireld vry op die Kusten te visschen, mids zig dry mylen van de Engelsche Wallen te onthouden.

Ook ontbreekt het hun nog aen kenniffe van Scheeps-bouw ; netten, nog andere visschers-tuygen.

Het voorder behouden van den Haring als met zouten en rooken enz. hebben zy voor al gekent ; met een woord, de visschers van Vlaenderen, visschen in het steen-diep omtrent twelf mylen na het Noorden van *Blankenberg*, tusschen de Hollanders en Zeeuwen enz. met besonder voordeel ; en hunne netten, staek- en dryf-wand genoemd, worden van de laeste met hunne sneédigheyd in het behandelen dezer, volkomentlyk gepreëfen, niet tegenstaende dat zy zelfs by hunne oude gewoonte blyven.

Het hapert dan voor de Vlaemingen zoo min aen kenniffe en wetenschap voor de Haring-vangst, als aen bequaemheyd voor alle andere visschery.

Ik weet by ondervinding, en heb uyt kundige uytreeders en Haring-visschers, zoo Vlaemingen als Zeeuwfche, verstaen ; dat de netten van de eerste, waterpas dryvende op de Haring-vangst, in't geheel niet verschillen by de laeste.

Deze Haring-netten zyn nu onlangs in de franfche Tael met de naem van *drivettes* en *drivonnettes* gedoopt 1), daer gemakkelyk dryf-netten uyt te verstaen is.

Het misbruyk dan in het verwaerloosen dezer voordeelige visschery, kooft eerst voor, uyt het gebrek van visschers-volk en uytreeders.... Groote voordeelen, staet-kundig overwoogen, zyn het belang en den welstand van veele, daer dikwils door wynige, en maer allengskens, met verloop van tyd, en met veele verduldigheyd toe gekomen word.

Als alle onze Kusten zoodaenig bevolkt zullen zyn, dat men ten minsten op eene halve myle van de zee, schier geen gemeët zaey-land zoud kunnen vinden, dan zal men van dit nauw en bepaelt zee-gewest schryven gelyk *Smallegange* van Zeeland geboekt heeft 2).

1) Encyclopedie art. Pêche pag. 222. 1eree dit. fol. 2) Ibid. bladf. 190.

Maer welk is den middel om dit zee-gewest zoodaenig te bevolken ?

Voor eerst, aen alle de inwoonders, die zich met de visschery geneëren, op ander-halve myle van de zee, vollen vrydom van alle schattingen en lasten, voor hun gansche leven te vergunnen.

Zee-brood of bescuit, bier, brandewyn, genever, toebak, enz. met alles dat in de visschery verteert en gelleéten word; en dat de visschers zich uyt de naeft gelegen steden moeten bezorgen, zal afgeschreven worden, en volgens schatting van ider gezin vry en onbelast uytgaen, en by den visscher inkoomen.

Men zal jaerelykx pryzen geven aen het scheeps-volk op de buyzen, die den meesten Haring zullen gevangen hebben; en zelfs om hun des te meer aen te moedigen, zal men in den eersten voor thien buyfen dry, en van twintig zes pryzen uytdeylen, alle hooger en lager volgens het getal van den Haring dat zy zullen aenbrengen.

Een visscher die zeven jaeren op de Haring-vangst zal gevaeren hebben, zal vry Schipper in alle de Ambagten van de Oostenryksche Nederlandsche Steden aenveerd worden; dat is in eene van deze die hy zoude kunnen verkiesen, daer hy boven dien vry Poorter en Burger zal wezen.

Niemand zal op de Nederlandsche Zee-schepen tot eersten Stierman of Kapiteyn mogen aenveerd worden, ten zy hy insgelykx zeven volle jaeren ter zee zal gevaeren hebben, waer onder de Haring-visschers op de buyfen, zullen begreépen worden.

Dan aengezien alle bedenkelyke voordeelen doch niet genoegzaam zyn, om dusdaenige land-streek op wynigen tyd doen te krielen van mienfchen; daer al den voorspoed en het geluk van de Haring-vangst van af hangt, zoo heeft men dien aengaende andere, als gemeyne middelen te zoeken.

Niet tegenstaende dat een ider in ons Nederland vry geboren is, en by gevolg de vrye verkiezing heeft tot dusdaenig beroep

als hy voorheeft te oeffenen, egter is den geringften staet onzer inboorlingen, aen een zeker gedwongen beroep onderworpen. By voorbeeld: Kinderen van bedelaers en ledig-gangers, arme weefsen, vindelingen, en diergelyke, koomen alle in hunne jonkheyd tot last van de Gemeynthe.

In alle onze Nederlandsche Steden zyn Wees-huyfen, Maegden-huyfen, Knechtjens-huyfen, Arme-scholen, Vindelings-huyfen enz. in welke van ouds gestigt, die ongelukkige, evenwel tot zekere jaeren opgevoed worden.

In andere Steden worden de vindelingen en verlaete kinderen by den boer besteed, en vervolgens tot de boerdery geroepen.

In de Stigtingen onzer Steden laet men aen de knechtjens het verkiezen van zoodanig Hand-werk of Ambagt als hun goed-dunkt. De meysjens doorgaens zyn tot het eeuwig spelle-werk, kant- of naey-kuffen, ofte om voor maerten te dienen, verweezen.

Naer dat de knechtjens in die huyfen 12, 14, 15, en in sommige 18 jaeren bereykt hebben, worden de zelve gehouden hun Ambagt, ofte Hand-werk dat zy verkozen hebben, te verstaen; vervolgens in't nieuw gekleed, en uytgezet, om voor zich zelve den kost te winnen.

Een zesde dezer hebben verkopen het Ambacht van Kleermaeker, Schoen-maeker, Kuyper en van Paruyk-maeker enz. wederom een derde van die, gelyk ik by nauwe oprekening bevinde, vertrekt meest naer Vrankryk, naer Engeland en elders, daer in verre na, de helligt, niet van wederkoomt. Vervolgens zoo veele handen verloren voor den Staet.

Het spreékt van zelfs, dat'er in die heylige Stigtingen nog boots-gezellen, nog bequaeme zee-lieden, nog visschers kunnen gequeekt worden; want de zee te doorkruyffen, vereyft eene geduerige afwezentheyd, gansch slydig met de instellingen van de voormelde huyzen.

Voorder is het zeker, dat'er zeer wynige zich tot zoo lastig

en gevaerlyk leven begeéven, buyten de geéne, die als by regt van erffenisse het beroep van hunne Vaderen volgen, en die van kinds-been af in het zelve geoëffent zyn geweest; vervolgens blyft het getal van de visschers ter zee bepaelt in eenige hun'er stammen van *Oostende*, *Nieupoort*, en in de meeste van *Blankenberg*.

Het getal dezer is eene schaduwe by het geéne der steden van *Zeeland*, en uyt het aengehaelde blykt genoegzaam, dat de *Haringvangst*, zonder die noodzaekelyke vermeerdering van visschers en reeders, niet dan flouwelyk kan voorts gelyet worden.

In de plaets dan, van zoo menige arme weesen, verlaete kinderen en vindelingen, tot het boeren-leven te schikken, derre ik voorlaen, dat men algemeynelyk aen alle de Regeerders der *Vlaemsche Oostenryksche Steden*, en ook aen andere, daer het voormeld gebruyk in gang is, zal gebiedten, van diergelyke arme weesen, verlaete kinderen en vindelingen van byde de kunne, in de huysgezinnen, by de bepaelde *Vlaemsche Zee-kusten*, en by zoo veele visschers, als mogelyk is, ter opvoedinge te besteéden. Men hoeve niet te denken dat deze daer onaengenaem zullen wezen, maer in tegendeel dat het kost-geld der zelve, ofte de somme, volgens welke, men voor de opvoedinge voor zekere jaeren over een koopt, eene volkome schat-kist en kleynen rykdom verstrekt voor diergelyke geringe lieden. Voorder zy in aendagt genomen, den vroegen onderstand en hulp die zy van die kinderen zullen genieten. Hoe haest zyn die niet bequaem, om vlas en kemp, zoo noodzaekelyke stoffen voor visschers, te helpen bewerken; zyn'er geen meysjens van zeven en acht jaeren die reeds grove draeden spinnen, en diergelyke knegtjens die zeelen en koorden draeijen, of helpen maeken, en voorders netten breijen?

Nog heeft de visschery iet vermaekelykx door de verscheide voorwerpen, die den geest verlustigen, en den last verzoeten; daer in tegendeel altyd te werken op een en het zelve stuk, zoo veele *Aanbachten* verdrietig maekt, en de knegtjens dikwils doet

16 GECROONDE VERHANDELINGE

loopen van het een tot het ander, waer door zy ten laefsten tot geen van alle bequaem zyn.

Zonder dan myne ingebeelde volk-planting aen de visschery alleen te bepaelen, queék ik uyt deze : spinsters, zeel-draeijers, netten-breijers, en uyt de noodzakelykheyd boot- en scheep-maekers, immers voor zoo veel als het stoppen en haefstige noodwendige vermaeking diër vereyscht; diergelyke van kindsheyd af, gequeekte visschers, zullen naer verloop van wynige jaeren voor schippers onder bequaeme Stuer-lieden kunnen dienen. Want uyt de visschery moet onze zee-magt opkomen; maer dit leyd verder, en hier van op een ander tyd.

Laet ons nu voorder onderstellen, dat'er naer verloop van 20 jaeren zich op den aangewezen bodem, omtrent 2000 zoo knegtjens als meysjens zouden bevinden, dat is 1000 paer, die in het leven zouden gebleéven zyn; waer mede dan voorder de houwbare uytgezet en gehuwelykt? welken middel om de noodzakelyke voort-teeling te begunstigen? waer deze gehuysvest? want halve tritons hoeven evenwel eene schuyf-plaetsse op de aerde te vinden.

Door de staet-kundige Cyffer-konst is genoegzaam beweezen, hoe veel lands voor zeker getal van inwoonders noodig zy; maer alle rekenaers, hebben de beploegde en de vrugtbaerste akkeren, van aen zee landen niet onderscheyden.

Daer de graenen, peul-vrugten en moes-kruyden tot bezonder voedzel verstreken, is ook eene grootere uytgestrektheyd van bodem noodzaekelyk, als daer de visch dry deelen van vier, overvloediglyk kan spyzen.

Doch laet ons al verhoppen, dat na verloop van 30 jaeren, het visschers geslagt zoodanig zal aengegroeyt zyn, dat'er voor deze gebrek van bodem zal wezen, wat zoude de Land-bestierders beletten, van de zaey-landen omstreeks, by schattinge van de eygenaers in te neemen? maer zoo verre, zien ik het niet voor-

spoedig

spoedig voorts-gaen, vreesende dat den aengewezen middel, geen genoegzaam getal van visschers zal verschaffen; zynde myn inzicht niet, van deze alleen aen de Haring-vangst te bepaelen, al zoude men zelfs binnen een dozyn jaeren zoo veele buyfen uytreden als de Zeeuwen.

Gelyk alle visschery op zeker jaer-getyde hoeft waergenomen te worden, zoo begint veelyds eene tweede terwyl de eerste stil staet: de Haring-vangst begint op het eynde van Wey-maend en eyndigt tegens het begin van den Winter, als de algemeyne visschery op de Vlaemsche Kusten in vollen gang is, dat is met bequaeme vaertuygen, en geene schuyten gelyk ik voorder zal thoonen; voorder als de tempeesten, en al te bittere koude, het in zee loopen verbieden, dan hebben de visschers maer wynigen tyd, om nieuwe netten aen te leggen, en de oude te versien.

Veele kinderen, de talrykste familie, is den rykdom van den visscher; ik heb op het dorp van *Rumpst* verscheyde gehouwd kinderloose Spiering-visschers arm gezien, en andere met zeven, acht en meerdere kinderen, ryk in netten en onderstand. Ook meyne ik vast, dat de neerstigheyd en de werkzaamheyd onder de laeste grooter is, als onder de eerste.

De kinderen zyn aen de visschers vroeg-tyds tot hulp, zoo ik reeds aengehaelt heb.

De voort-teeling is vrugtbaerder aen de Zee-kusten als elders. Ook heeft eene onbepaalde visschery op den *Oceaen*, de Haring- en Kabbeljauw-vangst daer mede in begreépen, ontelk volk noodig; men zoude dan het getal van de visschers nog met andere middelen kunnen vermeerderen; den eersten niet genoegzaam zynde, zoude men alle de Bestiëders van de Weefen-huyfen en andere hier voor gemelde Stigtingen, belasten, van de knegtjens van jongs af het visschers-beroep aen te raeden, en smaekelyk te maeken, begunstigende boven dien, alle die het zelve zullen verkiesen.... Volk genoeg hebbende, zy'er bequaeme plaetsen tot anker-grond,

kommen, en veylige schuyl-plaetsen by de Kusten te verkiezen, nieuwe koffers aen te leggen, en voor al de Haeve van *Oostende*, daer zoo veel over geredeneert word, min gevaerlyk te maeken, en die van *Nieupoort* in staet te stellen en merkelyk te vergrooten en te diepen.

Maer welke middelen om zoo boven maetige geld-sommen te vinden? hoe, en door wie zulk verbaezende werk bekostigt?

Door den Vorst, door de Uytreeders zelfs in schyn, maer besonderlyk door alle de inwoonders van de Oostenryksche Nederlanden in't algemeyn.

Groote voorwerpen en kostbaere werken, ontmoeten grootere moeijelykheden en tegenstribbelingen, als men gemeynelyk verwacht; om alle die stoorende omstandigheden te voorkoomen, neemt men meertyds toevlugt tot het gezag van den Vorst, die by besondere vergunning de nieuwe lasten, Hem voorgedragen, bevestigt, tot meerder heyl en welstand van het Vaderland.

Diergelyke vergunningen hebben altyd plaets in het stigten van nieuwe Steden, in het graeven van Scheep-vaerden, in het maeken van Kaffey-wegen, zoo tot het ligten van Penningen als anderzints; besonderlyk om dat in diergelyke zaeken verscheyde belang hebbende Persoonen, Gemeyntens, Steden, enz. het werk voor, of tegen zyn.

My dunkt dat ik op het voorhandige reeds verscheyde Brabanders hoore zeggen: dat het gewest van Vlaenderen het besonderste voordeel zal trekken uyt de visschery, en dat vervolgens de onkosten door het zelve gewest hoeven gedragen te worden.

In het geheel niet, maer gedeeltelyk: want het voordeel van eene diergelyke algemeyne, en onbepaelde visschery van Haring, Kabbeljauw, en van alle Zee-vifch, is gemeyn voor alle de Oostenryksche Nederlanden.

Ider klaegt over de duerte en schaersheyd zoo van den Haring besonderlyk, als van alle andere Zee-vifch, om welk te voor-

koomen, geene andere middelen zyn als eene algemeyne bekostiging, die naer korte jaeren den overvloed van visch zal bybrengen, en boven dien de vaderlanders in plaets van de vreemdelingen zal verryken.

Ik onderstel dan, dat men voor al, die onbetwistbaere waerheid aen alle de Nederlandsche Staeten, die het volk van hunne gewesten verthoonen, zal smaekelyk maeken, en dat de vergunning van den Vorst tot de algemeyne belasting zal volgen in dezer voegen: Het gewest van Vlaenderen als het voordeeligste gelegen, zal in het verbeteren van de Haevenen van *Oostende* en *Nieupoort*, in het aenleggen van de Komme tot *Blankenberg*, een derde deel van vier, ofte, is het mogelyk, de helligt in de bekostiging dezer draegen. Onder dit gewest begryp ik mede *het Land van Waes* en *het Land van Aelst*.

Het overige zal by verdeeling, door het gewest van Brabant, als het besonderste, door *Henegouw*, *Namen*, *Luxemborg*, *Mechelen*, en *Limborg*, naer evenredigheyd bekostigt worden; dan aengezien de ryke Abdyen, Prostdyen, Prioryen, Kloosters en andere geestelyke Gemeentens, zonder de Kapittelen uyt te neemen, maer besonderlyk in aendagt neemende, alle de geene, die door beloften gehouden zyn een groot deel van het jaer, en sommige hun gansche leven met het voedzel van visch door te brengen, zoude het oorbaer zyn, dat deze voor al de bekostiging voor hunne nood-druft verschaffen. Ik zegge voordagtelyk de ryke Abdyen, want zekerlyk is'er groot verschil tusschen die van S. Peeter van Ghend, en die van Peeter Pot van Antwerpen.

Alles dan by evenredigheyd en verdeeling, onder die geestelyke Gemeentens, gelyk onder de gewesten, die alle op hun crediet de Penningen zullen ophaelen; by voorbeeld tot dry, en dry en half ten honderd, en de zelve tot twee ten honderd uyttschieten, tot zekeren gestelden tyd, op welken de hoofd-sommen zullen gequeeten worden.

Men hoeve die schets voor den grondslag van de Nederland-
sche Zee-visschery, en van onze Zee-magt voor geene herffen-
schim te aenzien; want als men zoude onderstellen, dat de rykste
Abdyen honderd-duyzend guldens op dezen voorslag zouden ligten
tot dry ten honderd, dan zouden de zelve duyzend guldens jae-
relyks voor een zekeren gestelden tyd, in die algemeyne belasting
betaelen, andere minder naer evenredigheyd van hunne rykdommen
en land-bezittingen; hier by gevoegt het geene de gewesten en
de besondere Steden zullen opbrengen, zal volstrektelyk genoeg-
zaam zyn om alle de noodige bekostiging ten uytvoer te brengen.

Ik bekenne niets meer voor oogen te hebben als eene spoedige
en geswinde uytvoering van het voorgestelde; hierom hoeven de
uytreeders zoo haest in staet te zyn als de havenen en veylige
anker-plaetsen. Met de laste zoude men eerst voor al, by *Blan-
kenberg* beginnen; die van de gewesten de meeste lasten draegen,
zullen ook de meeste Haring-buysen en vaer-tuygen op de Kabbel-
jauw-vangst mogen in zee brengen; zoo lang als het verbod van
invoer van den vreemden Haring zal bestaen, zal het noynt aen
uytreeders ontbreken, wel te verstaen, als alle het voorgemelde
tot uytvoering gebragt word; ik denke het aengroeijen dezer,
zoodanig te voorzien, dat met verloop van tyd, men genoodzaekt
zal zyn om het getal der zelve te bepaelen. Het zal dan eene
besondere gunst zyn van aen alle de last-dragende Steden het voor-
recht te vergunnen, van een of twee Haring-buysen, en zoo veele
vaer-tuygen op de Kabbeljauw-vangst te mogen uytreden, voor
al eer besondere personen, buyten die nu in gang zyn, daer toe
zullen gerechtig zyn. Hier uyt zien ik dit voordeel, dat den gerook-
ten Haring een uytneemenden onderstand is voor alle gemeyne en
geringe huys-gezinnen, besonderlyk des winters als de peul- en
boom-vrugten en moes-kruyden ontbreken.

De Steden die uytreden, zullen hunne rekening maeken om
de Gemeyntens ten minsten koste van Haring en Aberdaen te voor-

zien, zonder dat het nogtans aen bezondere uytreeders zal verboden zyn van naest hun te venten. Die nastreeving zal aen de ingezetenen profytig zyn, terwyl de Steden, die visschen maer slegts voor den sleet van hunne Gemeente zullen aenbrengen, zonder, zich met verzending te bemoeijen.

In idere Stad zoude een gemeynen hank, dat is Haring-rookery, opgerecht worden; de visschers, of visch-verkooopers, bezonder daer dit beroep een ambagt of neering is, zouden den Haring tot gestelden prys, met zekere winste, beneficie, voor zich, uyt-verkooopen; zonder nogtans eenige buyten het Stads-gebied te mogen verzenden. De maet-regelen om het bedrog te beletten, flap ik om kortheyds wille voorby.

Zoo zoude men den gezouten Kabbeljauw, of Aberdaen, infgelykx tot gestelde prys aen de Gemeentens bezorgen; zoo zoude men ten laesten overtuygt zyn, dat de bekostigers van de voorhandige werken geene andere zouden wezen, als de ingezetenen der Oostenryksche Nederlanden zelfs, die de baet alleen van diergelyke visschery zouden genieten.

Zoo zal een igelyk bekennen, dat de uytreeders op de Haringen Kabbeljauw-vangst, in schyn, de eerste Stigters zouden wezen van eene algemeyne en onbepaalde Zee-visschery, welkers koop-handel wy nevens de Hollanders en Zeeuwen, in alle gewesten des weirelds kunnen dryven.

Voorders is het eene volstrekte en onbetwistbaere stelling, dat alle Zee-magt uyt visscheryen is opgekomen... Dat men dan rypelyk overwege, welke voordeelen uyt deze staen op te ryzen, welke onkosten reeds geschied zyn, om de Haeve van *Oostende* vylyg te maeken, ten eynde van den koop-handel over zee in deze Landen te vesten.

Dat men zich vastelyk inbeelde, dat alle die onkosten, en aenhoudende poogingen gansch vrugteloos zullen blyven, zonder den grond-slag van de Zee-magt, dat is de algemeyne en onbe-

paelde visschery op den *Oceaan*, tot in het hel-diep van het Noorden, zoo ver als onze nabuerige zee-katten die stroomen door-kruyffen.

Wy hebben met het opregten van de Oostendensche Maetschappy in deze Eeuwe, genoegzaam ondervonden wat onze Vaderlanders in het uytreden van koopvaerdy-schepen zoo magtig en spoedig vermogten.

De lyst dezer Schepen, zegt *Wagenaar*, thoonde hoe zeer die Maetschappy had toegenomen in vermogen. Zy had sedert haere opregting agthien Schepen naer de *Indiën* en naer *China* gezonden, waer van'er een in de *Ganges* gebleeven was, vyf behouden te rug gekeert waren, en nog twaalf verwagt werden 1). Dit op het jaer 1727, en vervolgens versch en jong bewys, dat wy op zeer korten tyd onze magtigste Zee-gebueren in de grootste verlegentheyd gebrogt hebben; die door de noodschikkelyke omstandigheden, die heylzaeme schipvaart in haer vollen loop gestut, en tegen gehouden hebben.

Al dat men voorspoedig van die Maetschappy gezien heeft, zyn wy van de Haring-en Kabbeljauw-vangst te verwagten, die van geene nabuerige Mogentheden, door geene der voorige Verdragen ofte Vrede-handelingen konnen belet, of belemmert worden.

De tyds-omstandigheden zyn sedert eene halve Eeuwe zoodanig veranderd, dat men gemakkelyk op den naem van *Trieste*, eene wezentlyke en ontzaglyke Nederlandsche Maetschappy kan ter zee opregten, zoo nochtans dat deze niet anders als een gevolg kan zyn van de visschery; Die eens in gang zynde, den Haringhandel langs die zelve fraet op gansch Italien, en op het grootste deel van Duytschland tot zich zal trekken.

Wie zal dan twyfelen, ofte de zelve voordeelen, die de Zeeuwen en de Hollanders nu zoo menige jaeren uyt de Haringvangst genoóten hebben, zullen gedeeltelyk in den beginne over-

1) Vaderlandsche Historie 18de deel blad. 444. 1ste druk.

gescheept worden naer Vlaenderen. Ik zegge reeds op voordeel van dit gewest het zelve dat *Smallegange* van Zeeland geschreven heeft 2): „ De meeste arme lieden konden zich door de Haring- „ vangst onderhouden; daer in dezen visch den meesten grond „ van onzen Nederlandschen rykdom bestaet. Het is ongelooflyk „ te zeggen hoe veele duyzenden van menschen hier by leven: „ want boven de visschers zelfs, welker getal men qualyk zoud „ kunnen vinden, zoo is'er zeer veel te doen met het maeken „ van buyfen, en alle haere toefstelling, nieuwe netten te breijen, „ en d'oude te boeten; vaten en tonnen te kuipen, en die te „ verbinden, de Haring-tonnen te verpakken, en te verzouten. „ Alle welke zaeken groot gewin geven. „

III.

Van de verscheyde soorten van Visschen die zich omtrent de Vlaemsche Zee-kusten onthouden.

„ **O**NZE Visschers, zegt *Smallegange*, weten ook wel te zeggen, dat tusschen de plaeten daer groote tye gaet, de „ beste visch word gevangen: waer van wy hier een spreek-woord „ hebben, zeggende:

„ Hoe verder beweest

„ Daer zyn de plaeten best 3):

„ want omtrent de Vlaemsche Kust, daer veele plaeten liggen, „ is grooter schuering van water, „ en diens volgende de beste visch. Om de zelve reden is den platten visch aldaer veel zuyverder, beter en smakelyker als den ronden.

De *Kabbeljauw* word met de beég, dat is met lokaes, in den Noordschen *Oceaan* gevangen, de prikken worden daer toe meest gezogt, by gebrek dezer neemt men haring, en ander aes, aen stukjes gesneeden, die aen de visch-haeken vast gemaekt zyn. Dan

2) Ibid. bladf. 190.

3) Ibid. bladf. 182.

fchoon de Kabbeljauw op die manier door onze visschers in het Noorden niet gevangen word, egter worpt deze zyn zaed menigvuldig by de Vlaemsche, gelyk by de Zeesche Kusten, waer door hy in die stroomen veel gequeékt en voort gezet word, „terwyl „men onder de Molenaer dikwils die zeer kleyn ziet gevangen: „naderhand tot Gulletjes aengewaffen, komen zy menigvuldig in „Zeeland op de visch-merkten.” 4) Het zelve heb ik tot *Blankenberg* bevonden. Ook worden diergelyke Kabbeljauwtjens, Muyltjens genoemd, door onze visschers veel onder de Schelvisch gevangen.

De *Schelvisch*, of schoon van veele nevens de Kabbeljauw gestelt, is geheel andere en byzondere slag van visch: want de schilferen zyn witter en harder. Sommige meenen dat die haeren naem heeft gekregen van de rivier de Schelde, die tuffchen alle de Zeesche eylanden doortroomt, terwijl zy in alle des zelfs uytwateringen en in de zee-gaten met den houk of met netten word gevangen 5).

De Vlaemsche visschers vangen den Schelvisch met netten in het steen-diep en elders.

De *Salm* word van sommige onder de zee-visch, van andere onder de rivier-visch gerekent. Deze is de eerste onder de visschen die smaek in het zoet water heeft, en daerom uyt de zee na de rivieren, besonderlyk na de Maese opswemt: deze visch is veel ongemeynder by de Vlaemsche Kusten als in Holland en Zeeland; en word door onze visschers niet gevangen.

Zoo veel zeg ik van den *Elft*, op byde welke visschen de Vlaemingen geen jacht maeken, maer meer op de *Steur* die ook uyt de zee in de rivieren kooft, en den aenleyder van de *Salm* genoemd word.

Voordeeliger gaet het met de visschery van *Rocchen* en *Vleeten*, die in grootte menigte over al by de Vlaemsche Kusten gevangen

4) Smallegange *ibid.* bladf. 183. 5) *ibid.* bladf. 183. & 184.

vangen worden; onder deze vind men fomtyds jonge *Haeijen* en *Barkelongen*.

De *Makreelen* fwemmen in groote menigte famen, als de *Haringen*, en worden overvloediglyk door onze viſſchers aengebragt.

Den *Molenaer*, die van *Jafon Pratenfis* het edelſte zee-viſchken genoemt word, word even talryk aldaer gevangen. Zoo is het met de *Wyting* of *Bolk*, die veele willen, dat eerſt Molenaer geweest is.

Men vangt ook veel *Zee-ſpierung*.

De *Zee-haenen*, die men in Holland Knor-haenen noemt, onthouden zich ook by de Vlaemſche Kuſten.

De *Schardein*, die zoo ik reeds gezegt heb, gerookt zynde, Sprot genoemt word, is inſgelykx onder onze zee-gebueren begreépen.

De *Ansjovis* is'er zoo veel als niet te vangen.

De *Smelt*, de *Zee-paling* en *Ael*, zyn'er veel meerder.

De *Conger-Ael* heeft een langer en ſpitſer kop.

Maer alle die aengehaelde viſſchen, buyten de platte, en de Schelviſch, zyn niet minder als het hoofdzakelyk voorwerp der Vlaemſche viſſchery.

De *Heilbot* word'er ook gevangen en is in Vrankryk lang onbekent geweest 6), maer word'er heden van *Blankenberg*, zoo greétig aengehaelt, dat'er geene van in Vlacnderen blyven.

Anders is het met de *Tarbot*, die'er overvloedig altyd tot hoogen prys verkogt word, niet tegenſtaende dat de menigte de duerte ſchynt te verminderen.

De *Grieten* volgen de *Tarbot* en maeken mede het hoofdzakelyk voorwerp van de viſſchers.

De *Zee-botten* zyn'er talryk en vet.

De *Plaeten*, in Holland Schol, en by ons Pladdys genoemt,

D

6) Smallegange *ibid.* bladſ. 188.

de *Scharren* die kleynder vallen, en by veele *Zee-patryfen* gedoopt, en de *Tongen* worden in overvloed op de *Blankenbergfche* *Vifchmarkt* gezien. De vangft dezer is eene goud-myn voor *Vlaenderen*.

Onder de vifch met harde fchelpen, viffchen de *Vlaemingen* veele *Zee-krabben*, en *Toog-krabben* veel grooter als de eerfte, wy-nige kleyne *Moffelen*, *Garnaet*, *Steur-krabben*, *Krekels*, en zeker foort van *Zee-flekken*, in *Zeeland* *Wulks* genoemd, dry à vier mael grooter als de *Krekels*.

Ik zoude deze lyft met meer andere viffchen en zee-dieren kunnen vergrooten, gemerkt de zelve op de *Vlaemfche Kusten* wel gezien en fomtyds gevangen worden. Diergelyke zyn: *Herders* in het *Lathyn* *Mugil* genoemd, die ik tot *Blankenberg* en *Brugge* op de *Vifch-merkt* gezien heb; *Meeren*, een foort van zee-ael; een ander foort van kleyne *Salm*, gelyk aen de *Truit*, by *Guicciardin* *Trutta* en by de *Lathynen* infgelyks, en *Troča* genoemd, daer *Scaliger* miffelyk een *Voorn* van gemaakt heeft 7).

Angelot by de *Brabanders* *Zee-duyvel* genoemd, en die bezonderlyk voor de *Lever* gekogt word.

Zee-lampraijen, *Pietermans*, *Pots-hoofden*, *Tonynen*, zonder de *Bruyn-viffchen* en *Zee-honden* en *Zee-katten* te vergeéten: dan aen-gezien deze buyten het gewoonelyk beftek van onze viffchery zyn, is het genoegzaam dit aengeteekent te hebben.

I V.

Onderzoek nopende de misbruyken in de Viffchery op de Vlaemfche Zee-kusten, voor al van eene noodige Komme tot Blankenberg.

OM niet te herhaelen dat ik reeds op de algemeyne *Viffchery*, en op de *Haring*- en *Kabbeljauw*-vangft gezezt heb, kan

7) Vide *Pitifci Lexicon* fol. 10.

TEN JAERE 1780.

27

men voor het eerste hoofdzakelyk misbruyk, het gebrek van visschersvolk aanmerken, besonderlyk tot *Oostende* en *Nieuwpoort*, daer de meeste visschers met deze oorlogs-omstandigheyd, in vragt op Engeland, en elders vaeren, tot hoogen loon en zekerder gewin als in de visschery. De middelen tot de bevolking der visschers heb ik aangewezen.

Het tweede gebrek daer alle de kundigste reeders en visschers van *Blankenberg* over klagen, bestaet in eene Komme, ofte veylige en bequaeme anker-plaetse, daer ik reeds van gehandelt heb. „ O myn Heer, zeyd my een zestig-jaerigen visscher van *Blankenberg*, hadden wy een mouillie daer waer hier nog ruym voor vier-duyzend menschen rykelyk de kost te winnen. ” Zoo spreekt daer al de weireld. Die visschers zyn ten minsten zoo kundig in de visschery als hunne Zeeuwsche gebueren, maer evenwel moet men bekennen, dat'er verscheyde misbruyken in gang zyn.

Hunne Vaer-tuygen zyn ronde, opene schuyten, zonder verdek, in welke die arme lieden aen de bytende koude, aen hagel en sneeuw, en aen alle ongemakken van het jaer-getyde blood gestelt zyn.

De knegtjens van *Blankenberg* beginnen reeds van elf en twelf jaeren, onder hunne Vaders ofte Meesters, de zee te beploegen; en een Man van vyftig jaer, is zoodanig afgemat en gebrooken, dat hy ter zee geen dienst meer konnende doen, zich alleenelyk met breijen en boeten van netten, en andere bezigheden tot de visschery kan geneeren.

Die niets van de visch-vangst weeten, hoeven alleenelyk te overweegen, ofte het menschelyk is, van geduerende twee volle dagen en zoo veele nagten de hardste en onverdragelykste getyden in een open Vaertuyg te trotsen? Ik verthoon aen UEE: Geleerde, die ellendige lieden in den ouderdom van veertig jaeren, door de koude uytgemergelt en opgeeten, styf van gevruchten met bevrooze heupen en voeten, grys, en kael van hoofde met

roode loopende oogen, jigtig en veelyds gebrooken in de edelfte deelen van het lichaem.... Als de menfchlieventheyd nog iets vermag, kan deze dan beter beroepen worden, als om die ongemakken weg te neemen? de Blankenbergfche Viffchery, niet tegenftaende dezen ellendigen ftat, is heden ver op zyn hoogfte; men telt'er over de vier-honderd en twintig viffchers, en ruym zoo veele knegtjens tuffchen de zes en thien jaeren; dry-en-zeventig viffchers-fchuyten, en acht van de bygelege Parochie van *Heyft*, loopen wekelyks in zee; idere fchuyt heeft gemeynelyk vyf mannen, onder welke veelyds knekten van derthien en veerthien jaeren.

Met den vreeselyken ftorm korts voor Kerfmiffe laeffleden, is'er een met al het manfchap vergaen. Die Vaer-tuygen zyn te ligt en te fwak om aen de woedende baeren van den onftuymigen Oceaen te wederftaen; boven dien worden'er veele tegens de fteene koffers aen splinteren geflaegen, en tegens malkanderen geftooten, en befchaedigt, gemerkt zy geene andere fchuyl-plaets hebben, als het ftrand, daer zy dikwils tot tegens de duynen heen en weder gellingert worden.

Deze is de voornaemfte reden dat een viffchers fchuyt ten hoogften zeven jaeren gebruykelyk is, ider kost omtrent duyzend guldens, een Viffchers Sloep van *Ooftende* en *Nieuwpoort* word op zes duyzend gefchat, en een Vifch-hoeker van Zeeland, die de Noord-zee bevaert, word op zefthien en zeventhien duyzend guldens begroot. Diergelyke, hoe diep zy ook onder water gaen, kan men tot *Ooftende* en *Nieuwpoort* uytreden, en in de Havenen veylig houden; maer zoo lang als'er geen fchuyl-plaets of zeker vertrek, het zy met den naem van *Have*, *Komme*, *Mouillie*, ofte *Baffin* bekend, voor de Vaer-tuygen gevonden word, zullen de misbruyken en ongemakken eeuwiglyk dueren.... Zie hier de reden: by gebrek van diergelyke veylige Schuyl-plaets, kan men tot *Blankenberg* niet, als met Schuyten viffchen, om dat grootere

Vaer-tuygen, als Buysen, Hoekers, Bommen, en Sloepen met Bennen, daer men de visch in levend houd, te diep gaen, die vervolgens niet by strand kunnen koomen, maer aen stukken zouden geraeken; ook zal niemand waegen, van de zelve alle stonden, in het onstuymig jaer-getyde, te verliezen. Zoo blyven de aengeweeze onmenschelyke ongemakken in voegen.

Zoo kan'er geen ander als doode visch aengebrogd worden, tot merkelyk agterdeel van die visschery; want al is het zaeken dat de Weth van *Blankenberg* tot het bekomen van eene Schuyt-plaetse voor hunne Vaer-tuygen aen de Land-bestierders verthoont heeft, dat'er jaerelykx van daer meer als twee-honderd-duyzen guldens visch op Vrankryk alleen verzonden word, nog volgt'er uyt dat die somme thien-mael zoude verdobbelen, zoo men den visch kon levend houden; want dynsdags en woonstdags word dezen verkogt, en vrydags en saterdags, om zoo te zeggen, gegeéven.

Hier uyt volgt nog een ander schadelyk ongemak, dat met geene Blankenbergse Schuyten te overzeylen is.

Niet tegenstaende dat de Blankenbergers tot 12, 13, en 14 mylen in zee gaen, en nevens de Zeeuwen en Hollanders in het steen-diep visschen; egter is het nu eenige jaeren voorgevallen, dat de visch, en schelvisch besonderlyk, zeer verre van de Vlaemsche Kusten zich onthouden heeft, en ter dier oorzaeke van de eerste wynig is gevangen geweest; zoo nogtans dat de Zeeuwen daer een merkelyken oogst van op gedaen hebben, die met hunne Pinken en bequaemere Vaer-tuygen de zee verder inloopen, langer kunnen uytblyven, en de visch in hunne Bennen kunnen levend houden.

In diergelyke gevallen schieten de Blankenbergers, by gebrek van schuyt-plaetse voor bequaeme Vaer-tuygen, altyd te kort. Zoo dat alle de ongemakken hoofdzakelyk hunnen oorsprong neemen uyt het gebrek van eene Haeven-plaetse.

30 GECROONDE VERHANDELINGE

Om de zelve redenen kan men met die Schuyten zonder kiel, alleenelyk ten tyde van de vier Zomer-maenden viffchen; alswanneer den visch het minst het vervoeren kan uytfaen, en zoo ver niet kan gebrogt worden. Zoo worden dan de acht overige maenden zoo veel als zonder viffchen doorgebracht, daer men anderzints het geheel jaer door, op alle slag van viffchery zoude kunnen uytgaen. 8).

Het gebeurt nogtans dikwils, dat sommige dezer viffchers zich met het onstuymigste jaer-getydé in zee begeeven, maer zeer gevaerlyk en dikwils zonder vangst.

Alle welke redenen de Blankenbergers bewogen hebben, van aen de Keyzerinne Koninginne by verscheyde Smeék-schriften te verthoonen, de noodzaakelykheyd van eene Komme te maeken agter de Duynen, besonderlyk daer deze het slapste zyn, naer den kant van *Oostende*, agter den Dyk, bekend met den naem van *Dyk van Graef Jan*.

Het grond-bewys ofte plan, aenwyzende de grootheyd en de gesteltenisse van deze voorgeworpe Komme, benevens de wateren die dienen zouden om te schueren, is door kundige Vesting-bouwers ontworpen, en by de gemelde verthooninge aen onze genaedige Vorstinne, gevoegt geweest 9).

Ik weet wel dat verscheyde Perfoonen van aenzien, van groote bequaemheyd, Staet-kunde en gezag, dit voorgeworpe ontwerp, als eene herffen-schim aenzien; met een woord, sommige willen voor onmogelyk doen doorgaen, het geéne de kundigste in diergelyke werken, gemakkelyk vinden, en met 300,000 guldens schikken ten uytvoer te brengen. Tot nader bewys heb ik hier onder het getal 1. de beroepe verthooninge gevoegt, waer in verscheyde tegen-redenen volstrektelyk beantwoord worden; infgelykx de nadere redenen voorgedragen aen de Eerw. Edele

8) Requête à l'Imperatrice Reine Douairiere par M^r. Odonogue pag. 2

9) Requête ci-mentionnée pag. 3.

Heeren Staeten van Vlaenderen onder het getal 2. en onder het getal 3. eene derde verthooninge aen Zyne Koninglyke Hoogheyd van 22 van Lauw-maend dezès jaers. Eyndelyk onder het getal 4. de verklaering van de water-kundige Veffing-bouwers, nopende den val van het Opper-water, gelyk ik in Gras-maend bevonden heb. Uyt alle deze ftukken, alhier om kortheyd wille gevoegt (nu agter gelaeten) vind men overtollige bewyzen, op wat maniere de aengehaelde misbruyken, en ongemakken met het maeken van de Komme, kunnen weggenomen worden; voorder zal men bevestigt vinden het voordeel dat uyt eene algemeyne en onbepaelde Viffchery te verwagten is.

Sommige met eene blinde genegentheyd ingenomen voor *Ooftende* of *Nieuwpoort*, ftellen voor van de Blankenbergers in byde deze Haevenen te veften; andere maeken het ontwerp van de Komme, ftrydig met de vrede-handelingen en met de verdragen tuffchen de Keyzerinne Koninginne Haere Voorzaeten, ende Staeten van de vereenigde geweften; dan beweert een derden de onmogelykheyd van zoodanige Komme te kunnen bouwen; dat alle als een Staet-kundig belang van de grootfte aengelegentheyd, door de Land-befstierders hoeft onderzocht te worden.

Dit is zeker, dat de Blankenbergfche Viffchery heden op haer hoogfte is, dat verfcheyde Viffchers van tyd tot tyd zich met de woon naer *Duynkerken*, fommige zich naer *Zeeland* begeeven; dat het grootelykx te vreezen is: dat alle deze Viffchers niet eens klaps dit onzeker ftand verlaeten, en zich elders by onze nabueren begeeven, daer zy in gedekte en bequaeme Vaertuygen van alle die ongemakken bevryd zyn.

Het is dan niet alleen het Lands-voordeel van eene algemeyne en onbepaelde Viffchery, door de opregte Staet-kunde te onderfteunen en voorts te zetten, maer 't is de menfchlieventheyd zelfs, die tot alles, dat dien aengaende mogelyk is, de Land-befstierders aenport te beproeven, word het voorgestelde, nopende

die Komme, dat ik niet en denke, onmogelyk bevonden; het zal my genoegzaam zyn van als een opregten Vaderlander tot het gemeene best mede gewerkt te hebben.

V.

Vervolg. Andere hoofdzakelyke misbruyken in de Vlaemsche Zee-Visscheryen. Van de Netten enz.

O*ostende* brengt heden ses-en-twintig Visch-sloepen in Zee, *Nieuwpoort* vyf-en-twintig, en *Blankenberg* met het bygelegen Dorp *Heyst*, te saemen een-en-tagtig Schuyten, in deze bestaat de Vlaemsche Zee-visschery. Het verste, daer de laeste, om de aengehaelde redenen, visschen met hunne gebueren is op het steen diep, op de *Dorthiene*, omtrent twee Zee-mylen nader by de wal, by de *Bot-kil* beweesten de *Dorthiene*, op de *West-put* en by de *Deurloo*, in *Repje-gat* Oost en West, en in den *Smal-put* enz. Deze zyn de besonderste plaetsen, daer zich talryke Visch-legers onthouden; men vischt in deze met Staek-en Dryf-wand, met de *Korde* en met groote *Roch-netten*, welken Visch op die plaetsen, benevens veele *Vleéten*, veel *Kabbeljauw*, *Tarbot*, *Steur*, *Grieten*, *Eilbot*, en in het voor-jaer veele *Plaeten* ofte *Pladdysen* gevangen word.

De *Schelvifch* is dit jaer-getyde daer zoo menigvuldig niet geweest, maer heeft zich verder van de wal gehouden.

Met *Roch-netten* vangen de *Vlaemsche Visschers* gemeynelyk geen ander als deze visch en *Vleéten*, de maesen zyn groot dat'er alle kleyne visch gemakkelyk doorsnort.

Het *Staek-wand* is een van de schoonste uytvindingen van de *Visschery*, de *Hollanders* nogte de *Zeeuwen* hebben het zelve zoo volmaekt niet als de *Vlaemingen*, die dit *Wand* met *Eb* en *Vloed* gebruyken, en het zelve een goede *Zee-streék* ver, met *Ankers* en *Tonnen* uytbreiden. Het *Staek-wand* is gemeynelyk zes of
zeven

zeven voeten hoog. Den elfften van Gras-maend was'er tot *Blankenberg* veel Steur aen, die benevens den anderen hier boven genoemden visch met doze netten gevangen word.

'T is een stoorlyk misbruyk dat het Staek-wand niet meerder gebruykt word; de Visschers werpen hier tegen op de kostbaerheid van zoo lange netten, van de ankertjens en de tonnen daer toe noodzakelyk enz., zonder te overweégen het voordeel dat zy boven de andere netten met het Staek-wand genieten; want in geval van Onweder, Tempeest, of Onstuymige Zee, laeten zy voor 24 ueren het Staek-wand sjaen, loopen naer de wal, en koomen weder op hun gemak de netten lossen, en den visch, die zich tusschen die dobbele groote maesen verwacht heeft, afvangen.

Men onderscheyd zulken visch met den naem van Staek-visch, die zich in volle Zee-water ontslymt en zuyvert, veel langer goed blyft als die met de Korde gevangen, en van *Blankenberg* meest aen het fransche Hof geschikt word.

Het verschil dezer, volgens de kundigste Visschers is zoodanig groot, dat een Roch met Staek-wand gevangen, thien dagen zal goed houden, en die met de Korde nauwelykx vyf, die langs de grond gesleept in slym, stervende opgehaelt word, daer de eerste zich ten tyde van zeven en meerdere ueren in Zee zuyvert.

De Korde ofte Korde-netten is eene verderffelyke visschery, die zeer moyelyk verbeterd kan worden; daer is by na in gansch *Blankenberg* geen een Staek-wand ofte het is door de Korde beschaedigt; dit sleepende wand is zoo bedriegelyk aengelegt en togetakelt, dat al het gru ofte de kleynste visschen in de sak blyven. Sommige Visschers om de Plakkaerten en de Ordonnantien op het stuk van de Visschery, te verydelen, neémen digte Kuwelen ofte Sakken met zich in Zee, die zy in hunne vaertuygen verbergen en aen de Korde voegen, waer mede zy de tal-rykste Vissch-legers vernietigen.

Waerom de aenbrengers van dufdanige vischkens, volgens de Plakkaerten niet gestraft? het Grû ontdekt hun verbode wand; maer hier stinkt de visch voor af aen de kop, ter oorzaeke van de onagtzaamheid der uytvoeders van de Plakkaerten, daer de Vorsten meer over geklaegt als in voorzien hebben; een bezonderen Reeder hoefde het oppergezag in idere plaetse, over de Visschery te hebben; zyn eygen voordeel zal hem de Ordonnantien doen onderhouden.

De reden nog dat 'er afzonderlyk meer met de Korde als met Staek-en-Dryf-wand gevischt word, is deze: het Korde-net word in het gemeen bekostigt door de Visschers en den Reeder, zoo dat hier door de Staek-en-Dryf-wanden vervallen, en verwaerloost worden.

Maer niets doet klaerder het misbruyk van de Korde zien, als het besluyt der gevoegde Leden van de Visschery van *Blankenberg*, bestaende in den Borgemeester, twee Schepenen, een Deken en den Bestierder, Gouverneur, van de Visschers. Alwaer op den 22 van Gras-maend van het jaer 1773 staet als volgt: verboden te visschen met de Korde in de twee Visch-legers te weeten in geheel Repje-gat Ooft en West, en in den Smalput. Men vermogt dan op die plaetsen niet te visschen als met Rochnetten en met Staek-en-Dryf-wand, welk laesie genoeg bekend is. Maer hedendaegs vernietigt de Korde wederom de beste visch-legers gelyk te voren.

Ik ken geen beter middel als de zelve gansch af te schaffen en te verbieden, ofte ten minsten zeer strenglyk de Plakkaerten dien aengaende te doen onderhouden.

De Hollanders hebben reeds onder den Prince Wilhem, dit verderffelyk visch-wand ganschelyk afgeschafft: het Plakkaert van den 19 van Gras-maend des jaers 1583 verdient hier aengehaelt te worden. Daer staet onder andere als volgt: alzo ons verthoont is. . . . dat dagelykx verscheide visschers komen visschen met

TEN JAERE 1780.

35

eenige Fuyken achter haere Schuyten ofte Schepen, die de zelve visschers noemen koorden. wezende de zelve netten met hout open gestelt, ende van de wytte van ontrent drie vademen, hebbende onder aenhangen wel zefthien of zeventhien ponden loots, met groote steenen daer beneffens, daer mede de zelve visschers deur den grond gaen sryken, en de voorts achter een kuyl aen hangen, daer die visch inneschiet, zeer kleyne maesschen, daer mede zy den kleynen Schol en de Bot vangen, neemen voorts daer mede uyt den grond op, het aes waer mede den visch gevoed word. en om hier in behoorelyk te voorzien, zoo ist dat wy vernieuwende de voorgaende Plakkaerten. last en beveelt een ygelyk van hun, niet meer te vervoorderen op gelyke manieren te visschen met koorden als vooren, in wat plaetse het ook zy, op pene enz. 10).

Het zal dan geene nieuwigheyd zyn van dit verderffelyk want, zoo op onze Zee - kusten, als op de Rivieren, op swaere boeten ganfchelyk te verbieden.

Het oudste misbruyk, dat aen alle *Blankenbergfche* visschers meer eygen is, als aen die van *Oostende* en van *Nieuwpoort*, om dat deze overdekte vaer-tuygen en Haeve hebben, is: dat zy zich wynig met de groote menigte van visch bekreunen. Zy zoeken alle wynig visch, en duer, en hebben liever een Tarbot tot een Guinée, als thien, ider tot thien Schellingen te verkoopen. Niet tegenslaende dat het hun aen geene neerfligheyd ontbrekt, geeven zy voor redenen, dat als'er eene Komme zal zyn, en den visch kan levend gehouden worden, de menigte hun alsdan tot betere baete zal verftrekken.

Als een vastendag op den Dynfdag valt, behoorden zy ook des Saterdags in Zee te Zeylen om tydelyk aen te komen, op dat

E 2

10) Groot Plakkaert - boek van Holland iste deel bladf. 1274 tit. 49. druk van s'Hage 1658 fol.

de omgelege Steden en plaetsen van visch zouden voorzien worden. 'T is zeer moyelyk hun hier toe te beweégen, en dikwils hebben die van de Weth hun als met geweld daer toe hoeven te krygen, besonderlyk als'er visch voor Vrankryk gevraegt word. Zulcx hoeft hun afzonderlyk geboden te worden.

Den zes-en-dertigsten Artikel van de vergunning van de visschery van *Blankenberg*, heeft, dat men in Zee zal vaeren des Maendags met het agtermiddags getye, te weeten naer vier ueren; en niet tegenstaende dat zulcx by eede door de Visschers beswoeren is, verbieden de Dekens in Zee te gaen voor zonnen- ondergang. Dit misbruyk dat gedempt hoeft te worden, heeft zynen oorsprong uyt het gezag dat de Dekens, de Gefwoorne en den Bestierder van de Visschers Gilde hebben, boven de Magistraet of de Weth van dit open Stedeken, aen welke alle Gilden en beroepen hoeven onderworpen te wezen; anderzints regt men outaer tegen outaer, en zoo zoude ten laesten het een misbruyk het ander voortsbrengen. Men stelle hun dan regel-regt onder de Weth; en om minder stoornisse te veroorzaeken, zal het altyd voorzigtig zyn, van uyt de Visschers Gilde, twee de destigste en de bequaemste tot Schepenen aen te stellen.

Ik heb deze misbruyken voor al aengeteekent, om dat zy van een ider zoo zeer niet bekend zyn, als de Plakkaerten van onze genaedige Vorsten op het stuk van de Visschery; welk aengaende, alle kundige zullen moeten bekennen, dat de misbruyken van over twee Eeuwen, wederom in gang zyn gelyk zy alsdan geweest hebben.

Ik zal my dan vergenoegen met die Plakkaerten aen tewyzen, zonder uyt de zelve een verdrietig uyt-trekzel te maeken; en zal voorder toonen, dat het heden met de overtredinge diër geschæpen staet gelyk in de jaeren 1531, 1537, en 1539, besonderlyk nopende de geéne die zich vervoorderen langs de vlaemsche Zee-kusten by het strand te visschen 11); met Schey-netten en

11) Plakkaerten van Vlaenderen iste deel bladf. 351 en volgende.

fleypende Zee-wand, daer de kleyne viſſchen, het Gru ofte het Zaed genoemt, door vernietigt worden, die met diergelyk wand, door peerden ofte anderzints voorts-getrokken, op het zand verrotten, en de talryke Zee-legers dus ganschelyk ontvolken.

Ik ben volſtrektelyk onderrigt dat'er binnen dezen loopende jaere 1780, dat is, op minder dan vier maenden tyds, met diergelyk verbode Viſch-wand door twee peerden getrokken, meer als duyzend Tarbotjens en Grietjens, die geen dry duymen groot waren, zonder de andere foorten, zyn vernietigt geweest, alleenelyk op het ſtrand by *Blankenberg*.

Ik heb ter plaetſe diergelyke Sleyp-fchey- ofte Schut-netten gezien, benevens de Kuwelen ofte Sakken van de Korde, daer ik reeds van geſprooken heb, daer nauwelykx een duym kon doorgaen, zoo nogtans dat het Plakkaert van 1545, namaels nog openbaerlyk verkondigt, uytdrukkelyk gebied dat de maeffchen van diergelyk wand niet minder vermogen te zyn dan van vyf volle gemeene Zee-lieden duymen 12).

Wel is waer dat by nader Raeds-beſluyt van den 12. van Lente-maend des jaers, 1616, verklaert word: dat men niet tegenſtaende 't gemelde verbod vermag te viſſchen met netten hebbende maeffchen van dry duymen en half; maer alleenelyk gedurende het zomer-getyde, beginnende van S. Jans-miſſe tot den laeſten van Ooſt-maend.

Daer op zy te aenmerken: dat het geoorlooft en toegelaeten is over al te mogen viſſchen met Sleyp-netten, alleenelyk om Herder en Molenaer te vangen, en dat jaerlykx van Pinxteren af, tot Gerſt-maend en anders of vroeger niet.

Ook vermogen de geéne die zich tot de groote Viſſchery geven, met de beeg op Kabbeljauw en Schelviſch, met anker-kuylen te viſſchen om het noodig aes te vangen; maer ander, onder voor-

12) Ibid. Bladſ. 356.

wendzel van dit aes aen de eerste te verkoopen, volstrektelyk niet.

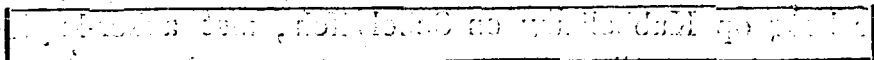
Diergelyke Weth is voor de Vlaemsche Zee-visschers, van de eerste noodzaekelykheyd.

Men hoeve ook scherpelyk te verbieden van te visschen op eenige plaeten, gorssingen of landen, met eeniger-hande Schutnetten van ryfch, riet, of eenige andere diergelyke daer men schutting af zoude mogen maeken en zetten, nog ook met eenige Fuyken, Kuylen, Anker-kuylen, of fleyp-netten, waer mede den platten visch vernietigt word.

Dit misbruyk is zoodanig op de vlaemsche kusten in gang, dat ontelleyke menigte kleynen visch, op de voormelde plaeten en drooge landen, uytgestort word, en sterft met duyzende tot het gansch berderf van de Visschery. *Men pleeg voortyds*, zeggen de Staeten van Zeeland, in de Plakkaerten van den negensten van Wyn-maend des jaers 1608 en van den negensten van Bloey-maend van 1611, *alderhande plat-visch van Botten; Plaeten, Scaarren, Tongen, en diergelyke te vangen met reeps of kleyn houk-wand; waer mede eene groote menigte van Visscherye haer is geneerende* 13).

Het zal dan een middel zyn van dit wand wederom in voegente brengen, met het eerste te verbieden.

Ik heb hier voren van het Staek-wand geschreeven, daer de vlaemsche Visschers veel Schelvisch mede vangen. Zoo is'er nog eene andere maniere van visschen, Toogen genoemt, waer van het wand zoo min de behoorelyke wyde van de maeffchen heeft, als veel ander. Het zelve behoeft volgens het voorbeeld van de Staeten van Zeeland verbeterd te worden, waer van de maete van de wyde der maeffchen hier onder afgedrukt is.

 14

13) Groot Plakkaert - boek van Holland Ibid. bladf. 1284.

14) Ibid. bladf. 1286.

Hoe nut en profytig zoude het zyn die beveelen te vernieuwen, en strengelyk te doen onderhouden; bezonderlyk het Plakkaert op het stuk van de Viffchery van vyfthienften van wyn-maend des jaers 1614, 15) benevens de volgende die alle meest overtreeden worden door de verzuyminge van de Uytvoerders dier, die uyt kragte van hun ampt, gehouden zyn de netten te onderzoeken, de verbodene aftependen en te verbranden, dat alles niet beter kan toebetrouwt worden, als aen diergelyken perfoon, daer ik hier voren van geschreven heb, die mede Uyt-reeder is en deel heeft in de Viffchery. Het zelve behoeft men voor al tot *Blankenberg*, tot *Oostende* en *Nieuwpoort* in te voeren.

I I. D E E L

I.

VAN DE RIVIER-VISCH

VAN VLAENDEREN.

DE bezondere Visch-ryke Rivieren van Vlaenderen, zyn de Schelde, de Leye, de Lieve, den Rupel, den Dender, de Moere, en de Durme; sommige tellen tot een-en-twintig zoo Rivieren als loopende wateren in dit Graefschap 16).

De Riviervisch, die in deze gevangen word zyn Snoeken, Makreelen, Blik, Braeffem, Seelt, Baers, Posten, Grundel, Voren, Botten, Spiering, Goven, Maggels, Rootfen, Paling, Ael of Prik, Heveling, Lompen, Winden en ook Karpers.

In de Schelde vangt men ook Steur-krabben en Garnaet; de Ansjovis is zoo veel als niet in vlaenderen, maer word overvloedig by Bergen Op-zoom gevangen.

15) Plakkaerten van Vlaenderen 5de deel bladf. 897 en volg. in indice pag. 632. Ibid. 2de deel bladf. 366.

16) Vaernewyk Kronyke bladf. 415. in 4°

Ik zeg met zekerheyd dat'er jaerlykx voor 40 a 50 duyzend guldens Garnaet binnen *Brugge* word aengebroght, niet tegenstaende dat dit aengenaem vischken doorgaens niet hooger als tot een stuyver de pot, en het pond verkogt word.

De Leger-visschen, die in groote menigte saemen swimmen en veel te gelyk gevangen worden, verthoonen zich alleenelyk in die Rivieren op zekere jaer-getyden, en buyten deze niet. Diergelyke zyn de Spiering en de Heveling.

De beste en de meeste Snoeken, Baersfen en Paling worden by zomer-tyd gevangen.

De besonderste Zee-visch die in het zoet water gevangen word, is de Spiering, de Makreel en de Steur; maer de laefte veel ongemeynder als de eerste; terwyl de Steur alleenelyk gevallig gevangen word, welkers Visschery onder deze gewoonelyke vischvangst niet kan gerekent worden.

De Schelde is besonderlyk zeer visch-ryk in Botten, Posten en Lompen; maer hedendaegs zyn de misbruyken in de visscheryen op de vlaemsche Rivieren zoodanig aengegroeyt, dat in die stroomen zeer zelden een volwasschen visch gevangen word; dat is algemeenelyk gesprooken, van al de visschen reeds aengehaelt, en die zich in de vlaemsche Rivieren onthouden.

In Bloey-maend word'er in den Rupel besonderlyk veel Hayn gevangen, zynde een zeer flouwe visch die van die maend, Meyvisch genoemt word.

Op dezen loopt het rymken.

Mey - visch, slechten visch

Die stinkt zoo hy gevangen is.

In den laefsten Oorlog vonden de Fransche daer smaek in, en zeyden: *tout est cher en Flandre orsmis les Carpes blanches*. Zy kogen'er gemeynelyk twee voor een Franschen stuyver.

II. *Van*

I I.

Van de misbruyken in de Visschery op de Vlaemsche Rivieren, met verbode Wand. Middelen om de zelve te verbeteren.

DE Rivier-visschery is hoofd-zakelyk aen de zelve misbruyken onderhevig, als de geéne ter Zee; het visschen met verbode wand, met netten met kleyne maesschen, en ontydig visschen op verbode jaer-getyde, zyn de oorzaak dat de Vlaemsche Rivieren, om zoo te zeggen, geen visch meer voorts-brengen, om dat de zelve voor den tyd en veel min als op een vierde van wasch, gevangen en vernietigt worden.

Men vischt in de vlaemsche Rivieren met de zegen, met Sleyp-netten, Steek-netten, Paling-netten daer agter Wyme, ofte korven van biezen gevlogten, met lok-aes, als Moffelen en ander Gru of jonge Visch, aen vast zyn.

Met Schey of Schut-netten, daer men de armen van de Rivieren en Loopende-beeken, ofte zoo genoemde binnen waters en watergangen, ganschelyk mede afzet, en alle slag van visch vernietigt; met flauwen, waeyen, trek of srykwand, span-hamen, Klop-netten, Werp-netten, Schep-netten, Kruys-netten ook Balnetten genoemd, met Trommel-netten, met Rieken, Kuwelen, Staelen, Diefs-netten, Poiren, Trek-netten, Tand-elgers, Palingscheéren, Hengel-roeden enz. en alle andere diergelyk tuyg gelyk in Holland en Zeeland en elders.

Maer het stoorelykste van al nog, zyn de Anker-schepen ofte de zoo genoemde Krabbers, die tot voor Antwerpen toe de gansche Schelde af-schuymen, zoodanig dat den zak van hun wand, het Gru ofte de versch geteelde visch niet kan bergen.

Van al dit aengehaelde wand, heb ik binnen *Ghendt*, *Dendermonde*, en andere steden en plaetsen van Vlaenderen, geen een gezien, geen net gevonden, dat op de helligt na, met behoorelyke

maeffchen gebreyd was. Ook is'er de menigte van de Rivier-viffchers ontallyk, en by gevolg ftaet het met de misbruyken op den zelven voet gegrontveft.

Niet tegenftaende dat de Rivier-viffchers Gilde van *Ghent* reeds in wezen is van het jaer 1190, blykens des zelfs keure gegeeven door den Graef Philip van Alfatiën, op den 11ften van Hoy-maend binnen de Stad *Cortryk* ten zelven jaere, nogtans is het aen alle Poorters ofte Inwoonders dezer Stad vry in die Rivieren te mogen viffchen met goed gekeurt wand 17). Uyt deze dan die zich tot dit beroep ftellen, beftaet de Rivier-viffchers Gilde, daer men niet als het gemeynfte en armfte volk van de Stad kan onder vinden, en die door den nood gedrukt, alle omwegen zoeken, om op hope van meerdere vangft de Plakkaerten te verydelen.

Deze, die in de Ghentsche binnen-en buyten-Rivieren vermogen te viffchen, ftaen alle regel regt onder den Water-bailliu, die ook Bailliu van de Vifch-merkt van *Ghent* genoemt word; en die t'alle tyden vermag onderzoek te doen op de Schepen, Schuyten, Sevooren, Putten, in de huysen en elders om de overtreders te ontdekken op het ftuk van de Viffchery 18).

In het Plakkaert van 24 van Gras-maend, van het jaer 1542 en in het geéne van den laefsten van Hoy-maend des jaers 1627, word den Bailliu van de Ghentsche Rivieren, ofte zynen Stedehouder, en alle andere Officieren en Onderdaenen, die het zoude mogen aengaen, gevolmagtigt om al-omme onderzoek te doen, nopende de netten ende gewanden enz., by de geéne die zich met Rivier-viffchery geneéren; die zich tegens diergelyk bezoek ftellen, vervallen in eene boete van twintig guldens 19).

17) Plakkaerten van Vlaenderen 2de deel bladf. 790 Archiven van het zelve Gilde.

18) Plakkaerten van Vlaenderen 2de deel bladf. 791.

19) Ibid. bladf. 382 Art. 10.

TEN JAERE 1780: 43

Zoo veel als onze voorzienige Land-bestierders gewerkt hebben om de misbruyken in de Visschery te weeren, zoo veel hebben de Uytvoerders van de Plakkaerten verzuymt de zelve te doen onderhouden. Men beklaegt zich reeds dien aengaende in het Plakkaert van den laesten van Gerst-maend van het jaer 1545 in het welke uytdukkelyk staet dat die misbruyken in gang blyven: *om dat sommige van onze Officieren negligent geweest zyn, te executeren de peynen in onze voorzeyde brieven van Plakkaerte begrepen, tegens de Overtreders van dien 20).*

Alle de volgende Plakkaerten op het zelve, tot de laeste toe, verbieden uytdukkelyk aen de Officieren, van geene toestemminge te verleenen, om tegens den inhoud van de beveelen te visschen, nogte ook over de boeten te verdragen, op pene van afgestelt te worden van hunne ampten, boven wille-keurige straffe 21).

Den Procureur Generael van Vlaenderen moet zorgen dat de gemelde Plakkaerten op het stuk van de Visschery, stiptelyk onderhouden worden.

Zoo heeft men dikwils deze beveelen vernieuwt, die evenwel by alle geheugen van levende, noynt ten uytvoer gebrogt geweest hebben. Niemand in gansch Vlaenderen weet, dat'er oynt een Amptnaer van de Visschery, is afgestelt geweest. Wat hoeven'er dan Plakkaerten.

T'is dan het eerste hoofdzakelyk misbruyk, daer *voor al* in voorzien moet worden, met op het al'er strengste, de Vorstelyke beveelen te doen uytvoeren.

Men stelle dan pryzen voor de aenbrengers, men straffe zonder oog-luyking alle de Overtreéders, en besonderlyk de eerste Amptnaeren die hunne pligt niet en quyten, met daedelyk een ander in zyne plaetse te siellen.

F 2

20) Plakkaert van Vlaenderen 1ste deel bladf. 355.

21) Ibid. 2de deel bladf. 383 Art. 16.

GECROONDE VERHANDELINGE

Een diergelyk voorbeeld zal de ander doen omzigtig zyn. Het zyn de wetten niet alleen maer de uytvoering der zelve, die alle de misbruyken kan weg-néemen.

Ter dier oorzaeke, zy voor alles aenmerkt: dat geene Plakkaerten, op het stuk van de Visschery in Vlaenderen, zyn agtervolgt geweest; die beveélen dan, hoe dikwils ook verkondigt, zyn doode en vrugteloofse poogingen geweest om de misbruyken te weeren; men hoeve dan alle die Plakkaerten te aenzien al oft 'er geene geweest hadden, en om kragtdadiger voorts-te-gaen, zoude men voor al aen de nieuwe Ordonnantie den titel geéven: *van laefste en eeuwig gebod van de Keyzerinne, Koninginne, Graevinne van Vlaenderen op het stuk, zoo van de Zee-als van de Rivier-Visschery in dit Graefschap.*

Het noodzaekelykste voor al, is van aen den Water-bailliu en aen alle andere Uytvoerders dezer wetten, op het al'er strengfte hunne pligten voor te schryven, en de zelve in geval van onagzaamheyd zonder oogluynge openbaerlyk te straffen. Dit zoo ik reeds aengehaelt heb, zy het eerste hoofd-punt.

Maer hoe nu zoo eene menigte netten van zoo veele arme menschen, en daer men de Visschery zoo veele jaeren mede gedoogd heeft, eensklaps uyt de weireld geholpen? want honderde, die ik zelfs nauwkeuriglyk onderzocht heb, zyn zoo veele verderffelyke wanden die het Gru ook het schot genoemt, ja het zaed zelfs van de Rivier-visch vernietigen.

Ik heb die Visschers-tuygen hier voor met hunne naemen genoemt, en zoude dien aengaende beveélen: dat men met het begin van Gras-maend tot Sint Jans-misse toe, zynde den bezondersten tyd, dat het visschen in de Rivieren verboden is, ten Raed-huyse van elke Stede en plaetse, daer het noodig zal zyn, zal zitten tot het onderzoeken van alle Visschers-netten, die een igelyk, van wat staet ofte conditie hy zy, gehouden zal zyn ten voormelden Raed-huyse te beweégen. Dit op eene boete van

vyftig guldens boven den aenflag van het Wand, van de geéne die agter blyven.

Men zoude al dit wand, want geen mag of kan meer dienen, door in Eed gestelde Netten-breyers doen schatten, en de heilig die'er, uyt de Stads-of Lands-kasseaen de arme Visschers betaelen; de ingebrogte verbranden, en hun voorder onderrigten op wát voet zy de nieuwe zouden aanleggen.

Allé de geéne die op den gestelden tyd hun Wand niet zouden ingebrogt hebben, zouden in de voormelde boete vervallen, zonder iets voor de netten te genieten.

Men verklaere de Schut-korven en de Netten, Mutfen genaemt, Ballings-waters met streng verbod op swaere boete van diergelyke meer te maeken.

De Rieken, Kuwelen, Vluwen ofte Flauwen, Bal-netten, ofte Kruys-netten enz. zullen hebben de lengde van zeffhien vademen, en hunne maeffchen de groote naer ouder gewoonte, gelyk men die bevind, hangende op de zaele van s' Graeven-steen, en van Schepen-huys van der Keure der Stede van Ghendt. Daer af de gelyke zullen gezonden worden aen de Amptenaeren en de Magistraeten van de andere Steden en Casselryen, om 't Haer lieder Weth-huyse ook bewaert en gehangen te worden. Ook telkens op de boete van vyftig guldens boven het gebrekkelyk wand.

Dit Hoofd-punt, zynde het zefde van het Plakkaert van den laesten van Hoy-maend des jaers 1627 en zekerlyk het noodzaekelyste 22), overtuigt ons, dat'er geen een visschers wand, van alle die heden in gang zyn, mag gebruykt worden. De Staeten van Holland hebben by hun Plakkaert van den derthiensten van Lente-maend van het jaer 1648, in het welke de geéne van den twintisten van Bloey-maend 1624, van den vyfden van Lente-maend 1610, en van den derden van Wey-maend van het voorige jaer, bevestigt en vernieuwt worden, bevolen: dat niemand in de

22) Plakkaert van Vlaenderen Ibid. 2de deel blad. 38r.

groote Rivieren en alle andere buyten-dyfsche wateren, t' zy of hy Pagter is van eenige Viffcheryen, of dat het zy in vry water, zal mogen viffchen naer wit-vifch of Rivier-vifch, met wat vifch-gewant of netten het zoude mogen wezen, van den eerften van Gras-maend tot den laeften van Bloey-maend toe; op dat, zeggen die Wet-gevers met veele kundigheyd, de vifch alsdan met vrede zoude mogen payen; en dat men daer naer niet en zal mogen vifchen op eenige tyden van het jaer, naer rivier-vifch of wit-vifch, met eenig ander vifch-gewand, of vifch-touw, dan met zegens, *daer van de maeffchen zullen moeten wezen, zoo wel de Kuyl als de Wieken, van veerthien overgangen in een half elle: met fchaekels daer van de maeffchen zullen moeten wezen van vyfthien overgangen in een half elle: midsgaders ook met houp-netten en fchep-netten van zeffthien overgangen in een half elle: en de werp-netten en bastaerd-fuyken, zullen de maeffchen daer van moeten wyt wezen van negenthien overgangen in een half elle. Alle de netten, aenmerkt wel, gewatert en nat gemeten 23).*

Men kan agter het vyfthiende Hoofd-pund, de wyde en de forme, van de maeffchen van het genoemt wand zien 24).

Middertyd hebben hunne Hoog-mogende goed gevonden de uytvoeringe dezès voor zes maenden naer de openbaere verkonding op te houden. *Om, zeggen zy, daer en tuffchen 't oude Wand te verbezigen en zich van nieuw te voorzien 25).*

Dien aengaende, zullen de Land-beftierders volgens hunne gewoonelyke voorzigtigheyd uyt wyzen; zoo nogtans dat ik uyt menfchlieventheyd, en voor ftoorelyke gevolgen den reeds aengewezen middel van de fchattinge der netten, zoude voorftellen, het zyn immers alle arme lieden en die met verloop van tyd, door het gedooft wand, een zeker regt fchynen verkregen te heb-

23) Groot Plakkaert-Boek van Holland Ibid. Art. 9 bladf. 1279.

24) Ibid. bladf. 1281. 25) Ibid. Art. 15.

ben, om de vergoedinge diër te mogen hopen. Boven dien mag men met den eersten middel zich vleyen, dat het grootste deel van het gebrekkelyk wand aen kant zal geraeken, daer in tegendeel met den tweeden, sterk voor te vreësen is. Ook zoude men het gedue-rig boeten en straffen voorkomen.

Het onderzoek op het wand, dat zekerlyk niet streng genoeg kan agtervolgt worden, het nieuwe wand, volgens de aengehaelde middelen aen te leggen, en de schaerfe visch-vangst, die d'eerste dry jaeren niet anders in de Rivieren zal wezen, zullen ongetwyfelt veele arme Visschers, naer andere neering doen omzien; alle diergelyke kunnen tot *Oostende* en *Nieuwpoort* in de Haring-vangst te werk gestelt worden.

Volgens myne rekeninge is'er wynig aengelegen, dat de Rivier-visschers in Vlaenderen op de helligt verminderen; dan zal'er nóg omtrent de gansche helligt te veel zyn. De misbruyken moeten met de menigte weg genomen worden, en de Visschers die op de Rivieren te veel zyn, zyn hoofdzaekelyk ter Zee noodig. Het zoude zelfs zeer geraedfaem zyn van binnen de vlaemsche Steden het getal van de Rivier-visschers te bepaelen.

Men zoude dan het getal dezer opneëmen, gebieden aen de Dekens en Geswoorne van ieder Visschers Gilde, van geene nieuwe in die neeringe meer te aanveerden, en laeten de zelve in idere Stad, tot het bepaeld getal uyt-sterven.

De misbruyken zyn over al, onder eene onnoodige groote menigte, menigvuldiger als onder een kleyn getal; de eerste konnen nauwelykx, en de tweede konnen staetkundig bestiert worden. Dat men de groote menigte van gebrekkelyke, en vernietigende Rivier-netten aenschouwe, daer geen een van alle de aengehaelde zelfs op de helligt niet, met de vereyschte maeffchen gebreyd is, welke middel om die knoop los te maeken als op zyn Alexanders?

Ik staen toe dat men op zeker jaer-getyde, besonderlyk in de stroomen daer men Spiering en Heveling vangt, kruys-netten en

fleyp-netten met kleyndere , als de aengeweze maeffchen , mag en hoeft te gebruyken. Maer niet verder als in dit getyde , en alleenelyk op die Visch-vangft :

Nog hoeven op een ander Hoof-stuk uytgenomen te worden , de Reeders van *Oostende* en van *Nieuwpoort* die met de Beëg , dat is met Aes , op den Oceaen zouden visschen ; en in verwagting dat de algemeyne Zee-visschery by hun in gang zoude komen , zal men aen hun toelaeten van in de Rivieren zoodanig wand te mogen stellen , by de Hollanders *Staelen* genoemt , ten hoogften van twee kuylen , gelyk de Staeten van Holland aen de Visschers van den Briele , van Maerland - fluys , en swerte Waal toegelaeten hebben , tot gerief alleen van haer Aes , en verder nog anders niet , mids datze met de zelve staelen niet en zullen mogen visschen tusschen *Paesfchen* en *Pinxteren* als de *Visch-paeyt* 26).

Ook kan men de Palings-netten met de korven niet ganschelyk afschaffen , maer de maeffchen na evenredigheyd doen vergrooten en de wymen min digter doen aenleggen.

De Schey-netten ofte Schut-netten , de zōo genoemde Diefs-netten , Span-hamen , Klop-netten en Poiren daer de putten en de kuylen van de Rivieren mede afgezet worden , en alle slag van Trommel-netten , dienen ganschelyk afgeschafft ; men zie hier over het achste Hoofd-punt van het laefte beroepen Plakkaert van de Staeten van Holland , benevens het vierthienste daer de Span-hamen en Klop-netten , en diergelyk schadelyk visch-getuyg , in alle wateren ganschelyk verboden is 27).

Het visschen in de Rivieren met Anker-schepen , waer van het wand , Anker-kuylen genoemt word , is zoo verderffelyk als de Visschery met de Korde ; men telt meer als twelf Krabbers die alle slag van jonge Rivier-visch in de Schelde vernietigen en in hunne kuylen versmagten. Dit misbruyk is de gansche Schelde door
in

26) Ibid bladf. 1278 Art. 6. 27) Ibid. bladf. 1279 en 1281.

in voegen, en van *Ghendt* af tot *Saftingen* toe, ver by de sterkte van *Lillo*, word die visch-ryke Rivier zoodanig afgeschuymt, dat in geval daer in niet voorzien word, de zelve binnen wynige jaeren geen Visch meer zal voorts-brengen.

Men zie hier over om kortheyds wille het zevenste Hoofd-punt van het meer beroepe Plakkaert van de Staeten van Holland 28).

Voor ander schadelyk Visch - wand insgelykx te verbieden, en het visschen des winters onder het ys in de Rivieren, beroep ik de 16ste, 17ste, 18ste en 19ste Hoofd-punten, ter oorzaeke dat in de zelve de jaer-getyden voor zommige Visscheryen bepaelt zyn, en dat ik de zelve misbruyken in Vlaenderen bevonden heb, die door deze beveelen kunnen verbeterd worden 29).

Met de misbruyken in het wand en anderzints, volgens de Plakkaerten van de Staeten van Holland en Zeeland te weeren, die op het stuk van de Visschery wel voor Meesters mogen geagt worden, heb ik ook tot meerdere bevestiging, de geéne van onze Vorsten eerst voor al aengehaelt; het zoude my zelfs met de kennisse dezer, gemakkelyk geweest hebben, met niets van d'een of d'ander te gewaegen, naer de misbruyken, die in gang zyn, aangewezen te hebben, met de middelen om daer in te voorzien.

Diergelyken zoude voor een kundigen Visscher aenzien worden. Maer zonder gezag; daer in tegendeel de zelve redeneering, uyt de ondervinding in persoon ter plaetse, door de by-gebrogte Wetten gestyft en gesterkt word.

Zoo staet in het voormeld Plakkaert van Koning Philip van 1627: dat het groot getal van de Anker-schepen "sonderlinge in "de Schelde tusschen *Calloo* en *Dendermonde*, de zelve Riviere "zoo benauwen en toefluyten, dat'er geenens visch door kan, "dat'er den grooten in gevangen, en den kleynen in de kuylen "verfmagt word".

G

28) Ibid. bladf. 1278. 29) Ibid. bladf. 1282.

GECROONDE VERHANDELINGE

By het eerste Hoofd-punt, word die Visschery op eene boete van dertig Karolus guldens, boven de verbeurte van de Schepen en Anker - getauwen verboden 30).

Ik heb genoegzaam aengethoont dat het zelve misbruik hedendaegs, in voegen is gelyk dan. Vervolgens is de vernieuwing van het zelve verbod, den middel om die schadelyke Visschery te weeren, en de uytvoeringe van het Plakkaert den eenigsten, om die voor altyd te doen ophouden.

Men ziet uyt het zelve Hoofd-punt van het beroepe Plakkaert, dat de voorgemelde boete en verbeurte by provisie gestelt zyn en tot tyd toe: " dat behoort de geene die zullen staende houden
" daer toe recht ende vermogen te hebben, en hun Lieden voor
" regten en titelen gezien, dien aengaende ende op de forme
" ende getal van de zelve anders geboden zy "

Uyt het derde Hoofd-punt volgt nog, dat verscheyde personen het voor-regt hebben van in de voorzeyde Vlaemsche Rivieren te visschen, binnen het regts gebied van hunne Heerlykheden. Zoo vermag den Prelaet van Sint Pieters te doen visschen in de Stads vesten op zyn regts-gebied, als ook in de Riviere de Schelde ter plaetse genoemt het Spey. Dit voor-regt is bekend 31). Maer hoe staet het met de andere? zoude het geen misbruik zyn dat diergelyke vrydomme niet beter-onderzocht geweest hebben? en zekerlyk is het nog een grooter dat de Visschery met de Anker-schepen en het verbode Wand in voegen blyft; niet tegenstaende dat het voormeld Plakkaert uyt drukkelyk heeft: dat die gevryde binnen hunne Heerlykheden niet vermogen te visschen als met goed gekeurt wand, en alleenelyk op de bepaelde jaergetyden; die Weth is hedendaegs ganschelyk vergeeten en niets

30) Plakkaerten van Vlaenderen 2de deel bladf. 380, 381.

31) Reglement entre le Magistrat de Gand & celui de St. Pierre Art. 6. In de Plakkaerten van Vlaenderen 3de deel bladf. 280.

word'er, om zoo te zeggen, van onderhouden. Andere vernieuwinge dan van het Plakkaert, en strenge uytvoeringe van het zelve 32).

III.

Vervolg van andere misbruyken in de Rivier-visschery, met de middelen om de zelve te verbeteren.

NAer het gebrekkelyk wand onderzocht te hebben, zyn'er nog verscheyde misbruyken, zoo schadelyk voor de Visschery als de reeds aangewezenen.

De buyten Visschers van Vlaenderen, dat is de Dorpelingen, en andere ten platte Lande, besonderlyk omtrent de Schelde, den Rupel, de Leye, de Lieve, Moere, Durme, en den Dender, geneeren zich veel met Visschery in kleyne Togt-schuyten die nauwelykx dry a vier voeten onder water gaen; niets is onder deze gemeyneder, als de Ley-beéken, ofte loopende Beéken, die uyt de Rivieren elders, wey - Beempd-waerts ofte Land-waerts loopen, met verbode Schut-wand, ofte Schey-netten af te zetten; waer door ontallyk jong goed, Gru of Zaed niet in het geheel vernietigt, maer met millioenen jaerelykx, by het getal van honderde, onder den naem van Spyzeling, aen besondere Heeren om hunne Vyvers, Vifch-putten, en Gragten te voorzien, verkogt word. Diergelyken jongen vifch is doorgaens Snoek, Baers, Blik, Goven en Lauw, welke laeste veel in de Beéken en in stilstaende wateren gevangen word.

Dit misbruyk, daer de gansche gemeente by verliest, en alleenelyk maer voordeelig is aen eenige besondere Heeren, is wel uytdukkelyk verboden by het tweede Hoofd-punt van het beroepelyk Plakkaert van 1627, zelfs word de boete verdobbelt in het zomer-getyde boven de verbeurte van den vifch 33). Maer even-

32) 2de Deel Art. 3. bladf. 381.

33) Plakkaerten van Vlaenderen 2de Deel bladf. 381.

wel alles overwogen, moet men bekennen: dat de Pagters van de water-vaerden, van de Vesting-gragten der Steden van Vlaenderen, en andere die het voor-regt hebben van in sommige Rivieren te visschen, zoodanig aen deze gewoonte vast zyn, dat'er niets zoo gemeyn is, als de levering van diergelyke levende visch, die wy spyzeling noemen; en die ook met'er tyd op Vyvers van levende wateren tot volkome grootheyd aengroeyt. Voor deze word'er niets by verloren. Dan gelyk het spreek-woord zegt: dat het een flegt land is, daer niemand voordeel heeft; zoo zoude men alleenelyk toe laeten het spyzeling te vangen in de water-vaerden en Vesting-gragten, door de zelve die deze in pagt hebben, en andere die zich op binnen Vyvers en loopende Gragten met diergelyken handel geneeren. Dusdanige zyn'er veele in Vlaenderen, als by voor-beeld de Linnen-blykers, die het spyzeling op afgezonderde Gragten houden, en by het getal, om de Vyvers te spyzen, verkoopen.

Dan aengezien de Schey-netten ganschelyk hoeven gebannen te worden, zoo zy die Visschery op het all'erstrenghste in alle Rivieren verboden. Men zie hier over het voormeld Plakkaert van de Staeten van Holland op het eerste, derde en vierde Hoofdpunt 34).

Een ander verderffelyk misbruyk, dat de Rivieren vergiftigt, en de visch doet sterven: is het rotten van het vlas by de kanten der Rivieren, ofte in zoo genoemde Ley-beeken, Broeken, walgragten, water-gangen, ofte Uyt-kanten, liggende gemeen met de zelve Rivieren. Zoo heb ik over eenige jaeren, van over deze zyde van het dorp *Wichelen* by de Schelde af, tot by *Ghent* toe, het zelve menigvuldig bevonden; in sommige dezer wateren zag ik den jongen visch met den buyk, stervende boven komen.

Dien aengaende dient het vierde Hoofd-punt van het meer beroepen Plakkaert van 1627 vernieuwt en agtervolgt 35).

34) Ibid. 35) Plakkaerten van Vlaenderen Ibid. bladsf. 381, 382.

TËN JAERE 1780.

53

By het achtste Hoofd-punt van het zelve Plakkaert, is toegelaeten, van in de Schelde met een Korde-net te mogen visschen op Garnaet, besonderlyk om daer mede de Aels-korven te spyzen; by het zelve word stiptelyk verboden: van het Gru ofte den jongen visch die seffens met dit net gevangen word, tot diergelyk aes te gebruyken ofte verkoopen. Ik heb by ondervindinge dat verscheyde met dit Korde-netje, zoo zeer op het Gru als op de Garnaet uyt zyn. Dus zy insgelykx die Weth met de boete vernieuwt; en vastelyk bevolen, dat die Visschers al het Gru in het water zullen werpen.

Een van de Hoofdzaekelykste Hoofd-punten tot goede onderhoudinge van de Policy op het stuk van de Visschery, is het negenste van het aengehaelde Plakkaert, waer by uyt-drukkelyk bevolen word: dat niemand in de Rivieren, zal vermogen te vangen ende op te houden eenige Snoeken ten zy en zyn negen duymen lang, tusschen de oogen en de spriet van den steert, nog ook eenige Bliken zy en zyn vier duymen lang als voren.

Waer by ook aen alle versche Visch-verkoopers verboden word mindere Snoeken ofte Bliken te vangen, koopen of verkoopen. En ook eenige Bliken te verkoopen van Paesschen af tot Sint Jansmisse op de boete enz.

Niet tegenstaende de verzogte waekzaamheyd, die men op het verderffelyk wand, daer ik zoo veel over geschreven heb, zoude kunnen hebben; egter is'er geen beter middel om alle die Overtredders van die Wetten te ontdekken; als uyt den kleynen visch die dese ter merkt, ofte elders te koop veylen. Zoo zoude ik de groote van de Rivier-botten, van de Baersen en van meer andere visschen bepaelen; maer noynt genoeg herzegt: de Weth moet strengelyk onderhouden worden.

Het visschen by nacht, te weten naer zonnen ondergang, tot s'morgens een ure voor zonnen opgang, is onder het onbehoore-

lyk viffchen verboden 36). Ik weet volftrektelyk dat de vlaemfche Rivier-viffchers zich in deze omftandigheyd zoo veele moeyte niet geven, terwyl hun verbode wand, en alle andere verderfelyke netten, niet minder als door de nagt verdonkert worden, maer in tegendeel by klaeren-dag gebruykt. Die Weth nogtans, hoeve in bloey te blyven, en vernieuwt te worden.

Om de verbode Netten des te meer buyten gebruyk te houden, zoo hebben de Staeten van Hölland in het meermaels beroepen Plakkaert, infgelykx gepeynft, en voorder goed gevonden: van aen de Viffchers te verbieden van zich te wapenen met Vuerroers, Lancien, en alle diergelyk geweér 37), waer mede zy de geéne die op hun verbode wand, en flinkfche Viffcheryen waeken, zouden kunnen aenranden ofte te keer gaen. Welke Weth infgelykx onder onze andere wel mag plaetfe hebben.

Men klaegt in Vlaenderen gelyk in Brabant, dat door de verfcheyde Hand-werken, en Ververyen, die federt eenige jaeren in die geweffen met veel voordeel opgeregzt zyn, de Rivieren door het spoelen en zuiveren van verfcheyde geverfde Wolle, Saye, Linne-goederen ofte andere ftoffen als vergiftigt zyn; en waerlyk niet is doodelyker voor de vifch als Galnoóten, Bakelaer, Koper-rood en diergelyke die veel in de kleuren gebruykt worden.

Zoo is het met het spoelen van de Hoeden, waer door de Rivieren veeltyds een gansche ftreék verre, zich als inkt verthoopen, en niet alleenelyk met het groeyende water fchadelyk aen de vifch zyn, maer ook aen de Brouweryen, die in verfcheyde Steden daer dikwils merkelyke fchade by geleden hebben.

Om dan in dit misbruyk te voorzien, behoorde men aen alle de Hoedemaekers, Verfvers, enz. te gebieden: dat niemand zal vermogen eenige hoeden of geverfde ftoffen in de Rivieren te spoelen ten zy met het vallende water, en ten minften op half afgaende

36) Ibid. Art. 15. 37) Art. 10. 38) Art. 22.

ty. Met dezen middel zal het spoelen in de Rivieren min schadelijk voor andere, gelyk voor de visschen zyn.

Voorders is het zeer misbruykelyk, en srydig met de krifte-lyke beschaeftheyd, dat men in Vlaenderen, en wel besonderlyk het meeste ten Platten-lande, het visschen op Zondagen en Heylig-dagen gedooft, dat volstrektelyk door den Biffchop Triest ten jaere 1622, verboden is, en andermael door den weireldlyken Regter hoeft bevestigd te worden. De Staeten van Holland en Zeeland hebben het zelve op de Zondagen, op zeer swaere boete verboden 39).

Het verkoopen ofte veylen van allen visch, welken het zoude mogen wezen, buyten de Visch-merkten hoeve volstrektelyk op alle plaetsen verboden te worde en zelfs op swaere boeten, gemerkt de gemeente daer het hoogste belang in heeft; daer door zal men voor al beletten dat den visch door de Voorkoopers niet opgekogt word, men zal ook beter kunnen ondervinden, ofte allen visch zynen behoorelyken wafdom heeft, en ofte den zelve volgens de gestelde maete gevangen is.

B E S L U Y T.

Zoo veel heb ik nopende de misbruyken, die in de Rivier-visschery van Vlaenderen, dagelykx te vinden zyn, aengeteekent; zoo heb ik myns dunkens, de beste middelen aangewezen om de zelve te weeren.

Het verhandelde over de Zee-visschery, is meer staet- als Natuer-kundig ontworpen; ter dier oorzaeke heb ik goed gevonden van de Bewys-stukken agter dit Denk-beeld te voegen, niet als deel maekende van het zelve, maer om UEE. geleerde klaerlyk te doen zien, dat men tot *Blankenberg* geene onmogelykheid vind, om de voorgeworpe Komme aldaer te maeken. Het is dan

39) Zie den Index van de Plakkaerten van Vlaenderen bladf. 632. Col. 2.

te denken, dat de voldoende Denk-beëlden op dit vraeg-ftuk, de aendagt van de Land-bef-tierders zoo zeer als van de Academie zullen verdienen; want zekerlyk hoeve het gansche Nederland, aen den geleerden Autheur van zoo gewigtige en belangende vraege verpligt te zyn, vermids men niet oorbaerder nogte profytiger voor het Vaderland, als deze ontdekt. Den Akker-bouw is zoo volko-mentlyk verre gebrogt, als men konde verwagten; de vrye konf-ten en wetenschappen fteéken door het gansche Vaderland, moe-dig het hoofd op; de hand-werken vermenigvuldigen, en worden dagelykx verbeterd; de Letter-kunde praelt, in weérwil van onze Fransche gebueren, door de zuyverheyd van de moeder tael; ter-wyl alle andere, zoo doode als leévende Spraek-konst, niet min-der dan vreemd is, aen eene ontallyke menigte van geleerde Va-derlanders. Alles dan dat betrekkelijk is tot den gemeenen wel-stand van den staet, word overwogen en beproeft; een igelyk word door de Land-bef-tierders tot de Zee-viffchery met vrydommen en voor-gunften aangemoedigt, maer tot hier toe is die vlytige werk-zaamheyd, die in de Uyt-reeders verzogt word, niet te bespeuren.

Wat vermogen een-en-vyftig floepen van *Oostende* en van *Nieuwpoort* zamen, om alle de Oostenryksche Nederlanden alleen van Haring te voorzien? 't is onbegrypelyk dat den Nederlandfchen Land-aerd, die 't alle tyden zoo onderneémende, en zoo yver-zugtig geweest is op den Koophandel, zoo flaep-ziek geworden is op het ftuk van de groote Zee-viffchery; het koomt my als eene vreemde noodfchikkelykheyd voor, dat die zelve Nederlanders in het volle gewoel van de overdadige pragt, hun eygen nood-druft verwaerlooft hebben te zoeken, terwyl den vreemdeling hier door zich 't hunnen kofte verrykte gelyk nog alle dagen gefchied.

Dit verhandelde, om een igelyk tot de algemeyne Zee-vif-fchery aen te moedigen, is geenzints buyten het bestek; de groffte misbruyken die in de kleyne Zee-viffchery voorkómen, hebben doorgaens geen anderen oorsprong als uyt het verzuymen van de algemeyne

algemeyne Vifch-vangft. Hier uyt het gebrek van Viffchers-volk, van Uyt-reeders, van Buysen, van Pinken, Bommen, Sloepen, en alle andere noodige Vaer-tuygen; hier uyt het verslegten van de Haevenen van *Oostende* en van *Nieuwpoort*, en het verwaerloofen van de noodige Komme tot *Blankenberg*. De voordeelen die uyt deze voor het gansche Nederland staen op te ryzen, heb ik aengehaelt, de zelve zyn in de gevoegde Bewys-stukken onbetwiftelyk opgehaelt; en in geval de Staet-kunde, iets zoude konnen inbrengen om de voorgeworpe veylige plaetse tot *Blankenberg* tegen te streéven, dan hoeft de mensch-lieventheyd, die in deze verlichte Eeuwe, het voorwerp maekt, om alle studie tot de zelve te stieren, den slag te geéven, om de dierbaere jaeren van zomenige goede onderdaenen te verlengen.

Men zie voorder hier over de voorgaende Denkbeelden, op de Zee-viffchery van Frankryk, door d'Heer Le Moine: uyt deze zal een igelyk overtuygt zyn van alle de voordeelen die de Zee-viffchery aen den staet toe-brengh.

Hier uyt zal men klaerlyk zien dat de kleyne Zee-viffchery, die geheelyk ahangelyk is van de groote, zal toeneémen; dan zullen alle de aangeweze misbruyken in de zelve verbeterd worden, dan zal het getal van de Zee-viffchers door gansch Vlaenderen vermenigvuldigen, en het geéne van de Rivier-viffchers verminderen, waer door besonderlyk de Hoofdzaekelyke aangeweze misbruyken, zullen gedempt worden. Dan zal de Schelde, eene der Vifch-rykste Rivieren van gansch Europeen, naer verloop van dry jaeren, zoodanige menigte van vifch voorts-brengen, dat onze nabueren zelfs met dezen, als over meer dan twee Eeuwen, zullen voorzien worden.

Als de misbruyken zoodanig geweért zyn, dat'er den overvloed eens door gewonnen word, dan is den Ooft op alle jaer tyde voor handen, dan zal het gemeyn zyn op den volwasschen vifch, gelyk heden op den nauwelykx geboren, te viffchen.

Ik heb nog regel-regt, nog heymelyk, het minste belang in eene Visschery, ik heb de Vlaemsche Kusten als vremdeling bezigt, en ook die van Holland en Zeeland insgelykx. Geen vooroordeel kan my voordeeliger van *Oostende*, of *Nieuwpoort*, of van *Zirikzee*, of van *Blankenberg* doen peynzen.

Ik heb op de vraeg geantwoord gelyk ik de misbruyken heb bevonden, ook meyne ik volftrektelyk aengethoont te hebben, dat deze zoo oud zyn als de Visschery zelfs.

Ik verschoon gedeeltelyk de Overtreders van de Plakkaerten hedendaegs, om dat die beveelen zonder de minste uytvoeringe maer alleen den naem van Wetten hebben. Maer in tegendeel peyns ik gansch anders van ider Water-Bailliu in het bezonder, en van alle die tot de uytvoeringe van de Plakkaerten gestelt zyn, in het algemeyn. Deze zyn door hunne oogluykinge en onagtzzaamheyd; de oorzaak dat de misbruyken dagelyk vermenigvuldigen, in plaets van gedempt te worden. Daer heb ik hier voren vuerig over uyt-gevaeren; en gelyk de misbruyken zekerlyk de aendagt van onze Land-bestierders verdienen, zoo herhaele ik nog dat alles alleen dien aengaende, afhankelijk is van de uytvoeringe der Wetten.

E Y N D E.

Vidit J. F. VAN DER MAEREN, Lib. Cens.

